

Pedagogu darba slodze Baltijas jūras reģionā

Īsumā

Pedagogu nodrošinājums, ataudze un nepietiekama profesijas pievilcība ir problēma, kas raksturīga daudz valstu izglītības sistēmām. Svarīgi ir nodrošināt pedagogiem labvēlīgus darba apstākļus, tostarp adekvātu atalgojumu, samērīgu darba slodzi, līdzsvaru starp dažādiem darba pienākumiem, atbalstošu darba vidi un infrastruktūru, jo pedagogu profesionālajam sniegunam ir būtiska ietekme uz mācību rezultātu un izglītības sistēmas izvirzīto mērķu sasniegšanu.

Baltijas jūras reģiona valstu normatīvajā regulējumā ir noteikta pirmsskolas, sākumskolas, pamatskolas, vispārējās un profesionālās vidējās izglītības pedagogu darba slodze stundās. Tomēr pedagogu kopējo darba slodzi veido vairāki faktori, kas ietver ne tikai darba stundu skaitu un to sadalījumu mācību stundu un nodarbību vadīšanai un citu pienākumu veikšanai, bet arī citus apstākļus, kas tieši vai netieši ietekmē pedagoga darba apjomu, piemēram, izglītojamo skaits, pasniedzamo mācību priekšmetu skaits, sadarbība ar kolēģiem, mācību vides nodrošinājums, mācību materiālu pieejamība u. c.

Atšķirīgās izglītības sistēmas uzbūves, pārvaldības un normatīvā regulējuma dēļ ir problemātiski tieši salīdzināt pedagogu slodzes rādītājus dažādās Baltijas jūras reģiona valstīs. Tomēr, ņemot vērā tādus pedagogu kopējo slodzi raksturojošus rādītājus kā kopējā darba slodze stundās un klases lielums, secināms, ka Latvijā pedagogu kopējā noslodze ir salīdzinoši mazāka nekā citās Baltijas jūras reģiona valstīs. Vienlaikus slodzes daļa mācību stundu un nodarbību vadīšanai ir viena no augstākajām un līdz ar nelielu citu pienākumu veikšanai pieejamo darba stundu īpatsvaru pedagogu kopējā noslodzē rada nelīdzsvarotu pieeju pedagogu darba pienākumu sadalījumam.

Salīdzinot ar izglītības iestādēm, kas nodrošina pamata un vidējo izglītību, augstākās izglītības iestādēs vērojama plašāka rīcības brīvība attiecībā uz akadēmiskā personāla atalgojuma un citu darba apstākļu noteikšanu. Vairākumā Baltijas jūras reģiona valstu nav nacionāla līmeņa akadēmiskā personāla plānošanas politikas, un jautājumi, kas saistīti ar akadēmisko personālu, ir katras konkrētās augstākās izglītības iestādes kompetencē. Nacionālajā līmenī var noteikt augstskolu pedagogu kopējo darba slodzi, tomēr konkrētus darba nosacījumus paredz noteikumi, kolektīvās vienošanās un darba līgumi starp izglītības iestādi un tās personālu.

Eiropā, tostarp Baltijas jūras reģiona valstīs (Dānijā, Igaunijā, Latvijā, Lietuvā, Polijā, Somijā, Vācijā un Zviedrijā), ir aktuāla pedagogu ataudzes problēma. Ar problēmām jaunu pedagogu piesaistē saskaras gan [Lietuvas](#) izglītības sistēma, gan arī [Somija](#), kur, neraugoties uz starptautiski augstu vērtēto izglītības kvalitāti un izglītības sistēmas efektivitāti, jau vairākus gadus aktuāla problēma ir nepietiekama pirmsskolas pedagogu pieejamība. Tiek risināts arī jautājums par pedagogu pieejamības nodrošināšanu nākotnē – aplēsts, ka [Zviedrijā](#) līdz 2035. gadam būs nepieciešami 12 000 jaunu pedagogu, savukārt [Dānijā](#) līdz 2030. gadam tiek prognozēts 13 100 pedagogu iztrūkums pirmsskolas, sākumskolas un pamatskolas izglītības līmenī. Latvijā līdz 2022. gada augusta beigām bija vakanti 3,8 % pieejamo pedagogu amata likmju, un saskaņā ar [Ekonomikas ministrijas aplēsēm](#) līdz 2030. gadam izglītības nozares darbaspēka piedāvājums sasniegs vien 91 % pieprasījuma (līdz 2040. gadam – tikai 88 % pieprasījuma). **Nerodot risinājumus pedagogu darba apstākļu uzlabošanai un profesijas pievilcības palielināšanai, pastāv augsts risks, ka pedagogu trūkuma dēļ pašvaldības un izglītības iestādes nevarēs nodrošināt obligātās izglītības pieejamību.** Pedagogu profesijas pievilcība un konkurētspēja, kā arī vāja pedagogu un akadēmiskā personāla ataudze valsts [izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam](#) izvirzītas par vienu no būtiskākajiem Latvijas izglītības sistēmā risināmajiem jautājumiem.

Apskatā ietverta informācija par pirmsskolas, sākumskolas, pamatskolas, vispārējās un profesionālās vidējās izglītības pedagogu un augstskolas pedagogu darba slodzes lielumu un sadalījumu Baltijas jūras reģiona valstīs. Apskats balstīts uz trim galvenajiem informācijas avotiem (sk. arī avotu sarakstu apskata beigās). Galvenais apskatā ietvertās informācijas avots ir Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk – OECD) 2022. gada decembrī publicētais izglītības [pārskats](#) "Education at a Glance 2022", kurā apkopota aktuālā informācija par izglītības nozares normatīvo regulējumu un jaunākie pieejamie statistiskie dati par 2021. gadu, kā arī analīze par dažādiem izglītības jomas jautājumiem, tostarp par pedagogu kopējo darba slodzi un mācību stundu un nodarbību

vadīšanai veltāmo laiku. Lai gan *OECD* pārskatā informācija ievākta un apstrādāta pēc iespējami vienotas metodikas, starp valstīm pastāv atšķirības gan rādītāju definējumā, gan arī informācijas pieejamībā. Tādēļ informācijas precizēšanai un papildināšanai par pedagogu darba slodzes sadalījumu katrā apskatītajā Baltijas jūras reģiona valstī izmantoti arī Eiropas Komisijas *Eurydice* tīkla [analītiskie pārskati](#) par ES valstu izglītības sistēmām un ikgadējie Izglītības un apmācības pārskati ([Education and Training Monitor](#)) par 2022. gadu. Ja nav norādīts citādi, informācijas avots ir kāds no šiem trim uzskaitītajiem materiāliem.

1. Pedagogu kopējā darba slodze

Latvijā pedagogu darba slodze noteikta Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumos Nr. 445 "[Pedagogu darba samaksas noteikumi](#)" (turpmāk arī – MK noteikumi), kuros tā dažādām pedagogu grupām definēta kā darba slodze, kas atbilst vienai mēneša darba algas likmei. Pedagogu darba slodzi ietekmē gan izglītības iestādes vadītājs, ņemot vērā pašvaldības noteikto slodžu sadales kārtību, mācāmo priekšmetu un izglītojamo skaitu, gan arī [Darba likumā](#) noteiktie vispārējie ierobežojumi. Tomēr pedagogu faktisko darba laiku un to, kā tas tiek sadalīts dažādu darba pienākumu veikšanai, ietekmē ne tikai katrā valstī spēkā esošie normatīvie regulējumi, izglītības politikā vai koplīgumos ietvertie nosacījumi, bet arī dažādi [kontekstuāli faktori](#) (piemēram, valsts kultūras un sociālo normu noteiktas gaidas attiecībā uz pedagogu darba apstākļiem, tehnoloģiju pieejamība, atbalsta personāla pieejamība, jaunu mācību metodiku ieviešana u. tml.), plānoti un neplānoti pasākumi, izglītības iestādes vadība, kā arī pašu pedagogu autonomija un laika plānošanas spējas.

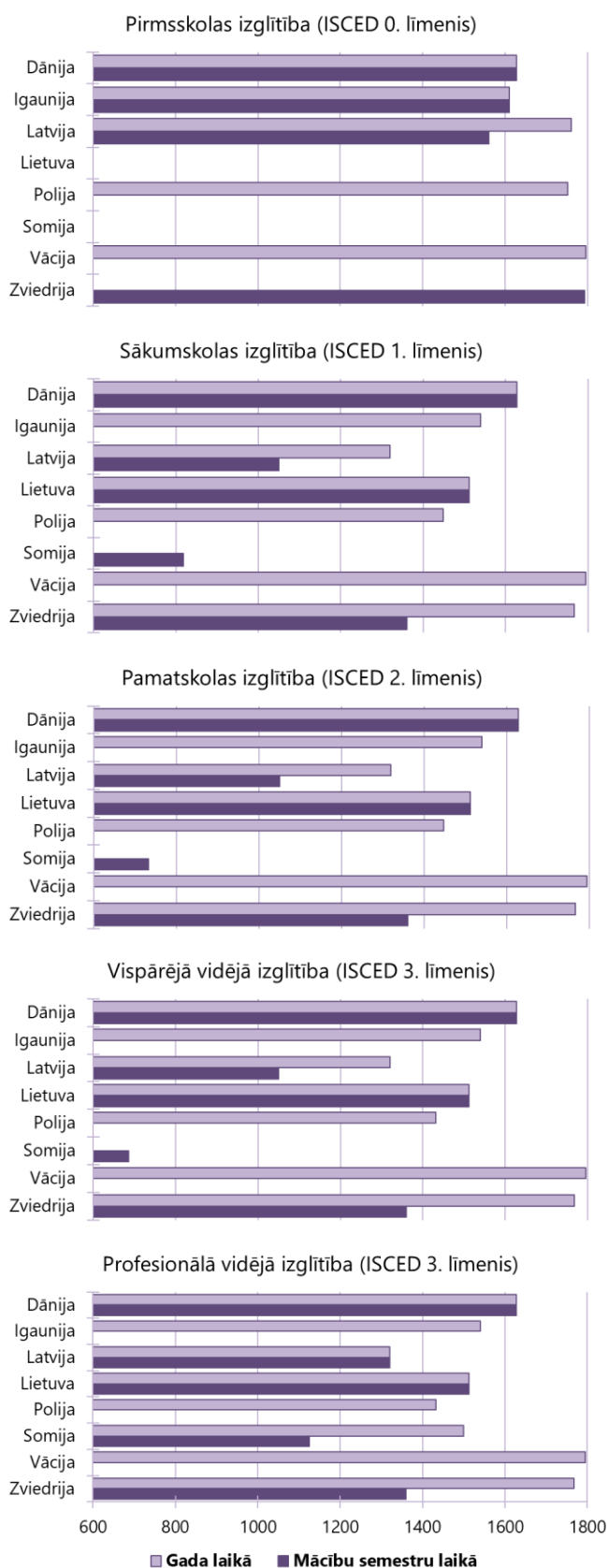
1. attēls. Pedagogu darba slodze

Tādējādi **likumā noteiktā pedagogu slodze un tās sadalījums starp mācību stundu un nodarbību vadīšanu (tā dēvētās kontaktstundas) un citu darbu veikšanu (1. attēls) tikai daļēji raksturo pedagogu faktisko darba slodzi, tomēr sniedz priekšstatu par prasībām, kādas dažādās valstīs tiek izvirzītas pedagogiem.** Likumā noteiktā darba slodze var atšķirties no reālās arī, piemēram, pārstrādes vai kolēģu aizvietošanas dēļ. Savukārt vīrusa Covid-19 izraisītās pandēmijas ietekmē, kad radās nepieciešamība ierobežot sociālo saskarsmi un attālināto mācību formāts radīja papildu slodzi izglītības sistēmā, valstis veica izmaiņas iepriekš noteiktajās prasībās attiecībā uz pedagogu slodzi. Šīs izmaiņas skāra gan brīvlaiku ilgumu, gan arī sadalījumu starp kontaktstundām un citiem pedagogu darba pienākumiem veltāmo laiku.

Lai gan parasti pirmsskolas, sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas izglītības līmeņa pedagogu darba slodze ir atalgojums ir noteikts nacionālā līmeņa normatīvajā regulējumā, nereti būtiska ietekme uz pedagogu faktisko slodzi ir pašvaldību un pat konkrēto izglītības iestāžu noteikumiem. Piemēram, lai gan **Zviedrijā** paredzēta vienota sistēma pedagogu algu un darba slodžu piemērošanai, kopš izglītības sistēmas [decentralizācijas](#) uzsākšanas 20. gadsimta 90. gados pašvaldības ir tiesīgas veikt izmaiņas atbilstoši pašu interpretācijai, kā arī daudzi lēmumi attiecībā uz pedagogu darba apstākļiem tiek pieņemti izglītības iestādes līmenī. Šā iemesla dēļ īpašas atšķirības pedagogu darba apstākļos ir vērojamas pirmsskolas izglītības sagatavošanas gadā. Arī **Lietuvā** nav vienota regulējuma attiecībā uz pedagogu darba slodzes sadalījumu pirmsskolas izglītības iestādēs, jo tās strādā atbilstoši ļoti dažādiem darba un slodzes sadalījumu modeļiem. Savukārt skolās par atsevišķu pedagogu slodzēm lemj ne tikai izglītības iestādes vadība, bet tās jāsaskaņo arī ar skolas [darba padomi](#), ja tādas nav, – ar arodbiedrību. **Igaunijā** pedagogu darba laiks un kopējā darba slodze, kā arī tās sadalījums mācību stundu un nodarbību vadīšanai un citu pienākumu veikšanai tiek noteikts atbilstoši ieņemtajam amatam, kā arī darba devēja prasībām. Vienlaikus likumā [noteikts](#), ka mācību gadā jābūt vismaz 175 mācību dienām, savukārt regulējumā profesionālās izglītības iestādēm [noteikts](#), ka akadēmiskais gads ietver vismaz 40 mācību nedēļas un astoņas brīvlaika nedēļas.

Salīdzinot Baltijas jūras reģiona valstu normatīvajā regulējumā paredzēto pedagogu darba slodzi 2021. gadā (2. attēls), jāņem vērā gan tās definējuma atšķirības, gan arī atšķirīgās prasības darbam skolēnu brīvlaikā. Lielākajā daļā jeb 68 % *OECD* valstu pedagogu kopējā darba slodze noteikta kā tipiskā darba slodze gada laikā. Tomēr dažās valstīs likumā noteiktas minimālās vai maksimālās slodzes robežas. Piemēram, **Dānijā** likumā noteikta minimālā kopējā darba slodze, kas ir vienāda visu izglītības līmeņu pedagogiem, – 1628 stundas gadā. Kopējo darba slodzi

nosaka vienošanās ar arodbiedrību – kolektīvajā līgumā noteikts, ka skolotāji (tāpat kā lielākā daļa citu nodarbināto) strādā 37 stundas nedēļā un 52 nedēļas gadā, kas kopumā ir 1924 darba stundas gada laikā. Līdz ar likumā noteiktajām brīvdienām un atvaļinājuma dienām kopējais darba stundu skaits 2020./2021. mācību gadā bija 1642,8 stundas. Savukārt **Polijā** likumā noteikta pedagogu maksimālā darba slodze – 1752 stundas pirmsskolas pedagogiem, 1448 stundas sākumskolas un pamatskolas pedagogiem, bet 1432 stundas vidusskolas pedagogiem. Pedagogi dodas apmaksātā atvaļinājumā skolēnu brīvlaikā, bet skolas direktors var noteikt arī papildu brīvdienas, piemēram, eksāmenu dienās vai reliģisku brīvdienu (kas nav nacionālās brīvdienas) gadījumā, – maksimālais šādu dienu skaits ir astoņas dienas sākumskolā un pamatskolā un 10 dienas vidusskolā. Tādējādi pedagogi gada laikā izmanto kopumā trīs mēnešus ilgās brīvdienas. Arī **Lietuvā** noteikta pedagogu maksimālā kopējā slodze – 1512 stundas gadā. Ņemot vērā ar profesiju saistīto paaugstināto ikdienas stresa līmeni, pedagogiem Lietuvā pienākas 40 darba dienu ikgadējais atvaļinājums. Savukārt **Vācijā** visiem pedagogiem noteikta darba slodze 1795 stundas gadā. Pētījumā [konstatēts](#), ka faktiski Vācijas pedagogi ik nedēļu strādā vairāk nekā pusotru stundu ilgāk (līdz pat 48 stundām nedēļā) par citiem ierēdņiem. **Somijā** lielākajai daļai pedagogu kopējā darba slodze ir balstīta mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmā laika apjomā, kas variē no 16 līdz 24 akadēmiskajām stundām (45 minūtes) nedēļā atkarībā no mācību priekšmeta un mācību iestādes. Savukārt pirmsskolas pedagogu kopējā darba slodze ir 38 stundas un 15 minūtes nedēļā. Vienlaikus atsevišķās profesionālās vidējās izglītības iestādēs pedagogiem tiek noteikts kopējais darba stundu skaits gadā (1500 stundas), kuru ietvaros katram pedagogam tiek noteikts sadalījums starp kontaktstundām un citiem darba pienākumiem veltāmo laiku. **Zviedrijā** nav noteikts tieši mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais laiks, tomēr kopējā slodze gada laikā lielākajai daļai pedagogu [sasniedz](#) 1767 stundas jeb 194 dienas gadā. Pirmsskolas pedagogiem noteikta 40 stundu, bet sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas izglītības līmeņa pedagogiem – 45,5 stundu darba nedēļa. Zviedrijā pedagogi dodas atvaļinājumā no jūnija vidus līdz jūlija vidum. **Igaunijā** pedagogu kopējā darba slodze ir 1610 stundas gadā pirmsskolas pedagogiem un 1540 stundas gadā sākumskolas, pamatskolas, vispārējās un profesionālās vidējās izglītības pedagogiem. Igaunijā pedagogiem noteikta 35 stundas ilga darba nedēļa, un gadā pienākas 28 ikgadējā atvaļinājuma dienas. Ņemot vērā pēdējo gadu laikā ieviestās izmaiņas pedagogu atalgojuma un slodžu noteikšanā, *OECD* pārskatā ietvertā informācija par **Latviju** atsevišķu izglītības līmeņu vai rādītāju griezumā vairs neatbilst aktuālajai situācijai. Atbilstoši [2023. gada 26. aprīļa grozījumiem](#) MK noteikumos no 2023. gada 1. septembra pirmsskolas izglītības pedagogu kopējā darba slodze gadā saglabāsies 1760 stundas (40 stundu darba nedēļa), bet līdz ar darba slodzes, kas atbilst vienai mēneša darba algas likmei, palielināšanu no 30 līdz 36 stundām nedēļā sākumskolas, pamatskolas un vispārējās vidējās izglītības pedagogu darba slodze noteikta 1584 stundas (2021. gadā, kad bija noteikta 30 stundu darba nedēļa, darba slodze bija 1320 stundas gadā), savukārt profesionālās vidējās izglītības pedagogu slodze saglabājas 1320 stundas (saglabājot 30 stundu darba nedēļu).

2. attēls. Pedagogu kopējā darba slodze (stundās) mācību semestru un gada laikā Baltijas jūras reģiona valstīs 2021. gadā¹

Avots: [OECD, 2022e](#)

2021. gadā salīdzinoši lielākā slodze Baltijas jūras reģiona valstīs bija pirmsskolas izglītības pedagogiem – no 1610 stundām Igaunijā līdz 1795 stundām Vācijā (2. attēls). Savukārt Latvijā arī pēc normatīvā regulējuma izmaiņām pirmsskolas pedagogu kopējā darba slodze gadā saglabājas 1760 stundas, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem starp *OECD* valstīm. Kopējās darba slodzes amplitūda pārējo izglītības līmeņu pedagogiem ir plašāka – no 1320 stundām gadā Latvijā (no 2023. gada 1. septembra tikai profesionālās vidējās izglītības pedagogiem) līdz 1795 stundām Vācijā.

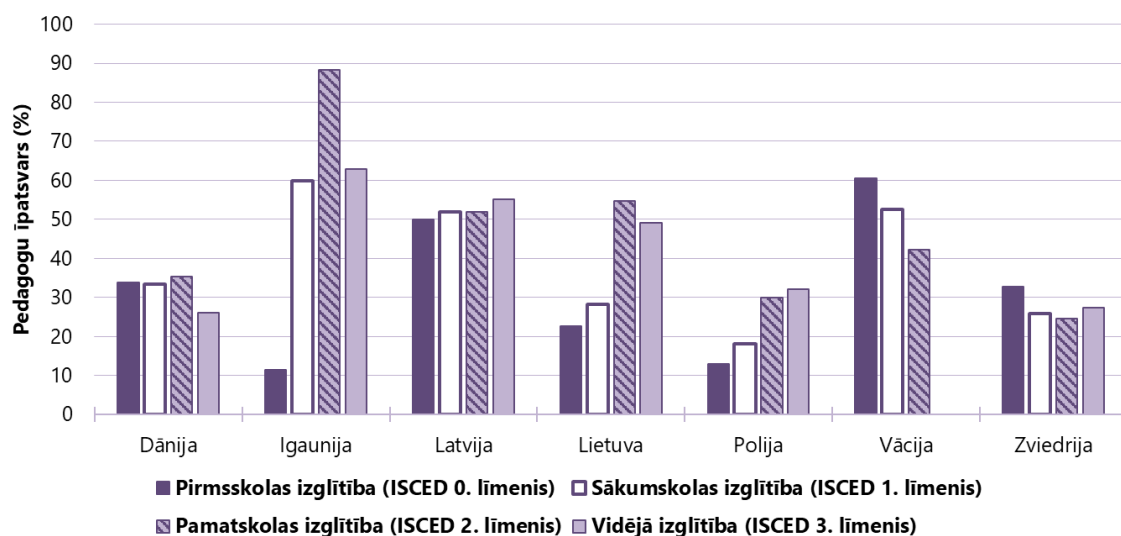
Būtiska ietekme uz pedagogu darba slodzes sadalījumu gada laikā ir arī katrā valstī noteiktajam mācību gada un brīvlaiku ilgumam. [Salīdzinot](#) ar citām *OECD* valstīm, Latvijā kopējais brīvlaiku ilgums ir viens no lielākajiem. Kopumā 17 *OECD* valstīs likumā noteiktajā pedagogu darba slodzē vismaz kādā no izglītības līmeņiem ietverts arī darbs skolēnu brīvlaikā. Šis laiks paredzēts, lai sagatavotos nākamajam mācību semestrim, kā arī lai veiktu citus individuālos vai kolektīvos profesionālās pilnveides pasākumus. Atsevišķās valstīs noteikti ierobežojumi slodzes daļai, kura pedagogam jāpavada izglītības iestādē. Trešdaļā *OECD* valstu šīs prasības ir līdzvērtīgas visos izglītības līmeņos, un to atšķirības nepārsniedz 5 %, tomēr pusē valstu atšķirības ir būtiskas – piemēram, Zviedrijā un Latvijā pirmsskolas pedagogiem izglītības iestādē jāpavada par attiecīgi 20 % un vairāk nekā 40 % vairāk stundu nekā vidusskolas pedagogiem. Vienlaikus vairākās valstīs, arī Igaunijā, [Somijā](#), Vācijā un Polijā, likumā nav noteikts sadalījums starp klātienē izglītības iestādē un ārpus tās veikto darba pienākumu slodzi. Tomēr Somijā pedagogiem divas līdz trīs stundas nedēļā jābūt pieejamiem [izglītības iestādē](#) sadarbībai ar kolēģiem vai izglītojamo vecākiem.

Pedagogu darba slodze Latvijā iepretī citām Baltijas jūras reģiona valstīm 2021. gadā bija **salīdzinoši zema, pat ņemot vērā apstākli, ka līdz ar skolu tīkla reformām kopš 2019. gada pedagogu darba slodze faktiski ir pieaugusi.**

¹ *ISCED* (International Standard Classification of Education) – Starptautiskā standartizētā izglītības klasifikācija.

Šis pieaugums saistāms ar apstākli, ka skolu slēgšanas vai apvienošanas dēļ skolotājiem bijusi iespēja strādāt ar lielāku skolēnu skaitu un lielāku noslodzi. Jāpiemin, ka pedagogu darba slodzes pieaugums var būt arī mērķtiecīgs – lai veicinātu **Somijas** starptautisko konkurētspēju, kopš 2017./2018. mācību gada visu izglītības līmeņu pedagogu darba slodze tika palielināta par 24 stundām gadā.

Analizējot informāciju par pedagogu noslodzi, būtiski ir ņemt vērā arī apstākli, ka **liela daļa pedagogu nav nodarbināti pilnu slodzi** (3. attēls). Starp apskatītajām valstīm lielākais nepilnu slodzi nodarbināto pedagogu īpatsvars ir Igaunijā, kur tas pamatskolas izglītības līmenī tuvojās 90 % atzīmei, un arī Latvijā, Vācijā un Lietuvā nepilnu slodzi strādā liela daļa pedagogu. Savukārt Dānijā, Polijā un Zviedrijā nepilnu slodzi strādā aptuveni trešdaļa pedagogu. 2018. gadā veiktā *OECD TALIS (Teaching and Learning International Survey)* apsekojuma ietvaros veikto pedagogu aptauju rezultāti liecina, ka **Latvijā un Somijā iezīmējas lielāks nepilnu slodzi strādājošu pedagogu īpatsvars viņu karjeras sākuma un beigu gados**. Pētījumos [konstatēts](#), ka pilnu slodzi strādājoši pedagogi tiek labāk atzīti profesionāli, ir labāk atalgoti, kā arī saņem vairāk izglītības iestāžu vadības atbalsta (tostarp profesionālajai pilnveidei) nekā nepilnu slodzi nodarbināti pedagogi, kuri savukārt nereti demonstrē labākas laika plānošanas prasmes un ciešāku saikni ar izglītojamiem.

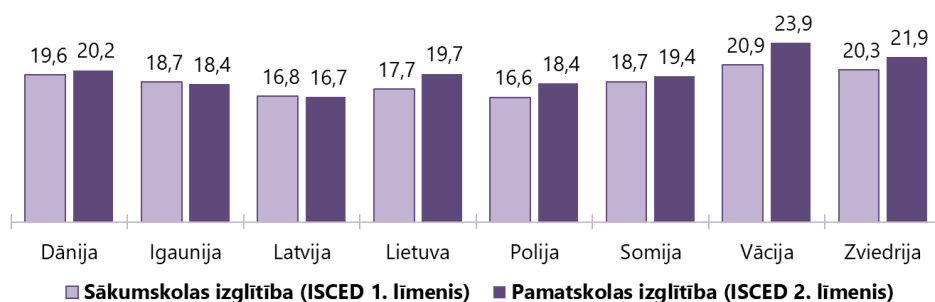

3. attēls. Nepilnu darba slodzi strādājošu pedagogu īpatsvars (% no kopējā pedagogu skaita) sadalījumā pa izglītības līmeņiem Baltijas jūras reģiona valstīs 2020. gadā

Avots: [Eurostat, 2023b](#)

Darba stundu skaits, kā arī šo stundu sadalījums dažādu veidu darba uzdevumu veikšanai nav vienīgais rādītājs, kas raksturo pedagogu faktisko darba slodzi. **Vērtējot pedagogu darba slodzi, būtu jāņem vērā arī pasniegto mācību priekšmetu skaits, klases lielums, kā arī gadu skaits, kurus pasniedzējs pavada, mācot vienu izglītojamo grupu vai klasi**, jo visi šie apstākļi tiešā veidā ietekmē pedagogu dažādo pienākumu saturu un apmēru. Tādējādi pedagogu kopējo darba slodzi, kas saistīta gan ar mācību stundu un nodarbību vadīšanu, gan citu ar pedagogiju saistītu uzdevumu veikšanu, ietekmē izglītojamo skaits – gan kopējais, gan izglītojamo skaits vienā grupā vai klasē. 2019. gadā [vidējais klases lielums](#) sākumskolas izglītības līmenī *OECD* valstīs bija 21 skolēns klasē, savukārt pamatskolas izglītības līmenī – 23 skolēni klasē. Pamatskolas izglītībā Igaunijā, Somijā, Latvijā, Lietuvā, Polijā un Krievijas Federācijā bija mazākais izglītojamo skaits klasē (mazāk par 20 skolēniem) starp visām *OECD* pārskatā iekļautajām valstīm. Sākumskolas izglītībā vidēji uz vienu skolotāju bija 15 skolēnu, bet pamatskolas izglītībā – 13 skolēni. Salīdzinot vidējo skolēnu skaitu klasē Baltijas jūras reģiona valstīs 2020. gadā (4. attēls), tikai Vācijā un Zviedrijā pamatskolas un sākumskolas izglītības līmenī, bet Dānijā pamatskolas izglītības līmenī skolēnu skaits klasē pārsniedz 20 skolēnu, savukārt **Latvijā sākumskolas un pamatskolas, bet Polijā sākumskolas klases vidēji ir vismazākās – mazāk nekā 17 skolēnu klasē**. No vienas puses, neliels skolēnu skaits klasē rada pedagogiem labāku iespēju nodrošināt individuālu pieeju un atbalstu skolēniem mācību procesā. No otras puses, pētījumos [neapstiprinās](#) sakarība starp mācību rezultātu uzlabošanu un mazāku skolēnu skaitu klasē, savukārt tiek akcentēta **ieguldījumu nozīme pedagogu profesionālajā pilnveidē un darba apstākļu uzlabošanā**. Labvēlīgi [darba apstākļi](#), tostarp atbilstošs resursu nodrošinājums un atbalstoša un uz sadarbību vērsta darba vide var uzlabot pedagogu kopējo labklājību, nodošanu darbam un darba efektivitāti.

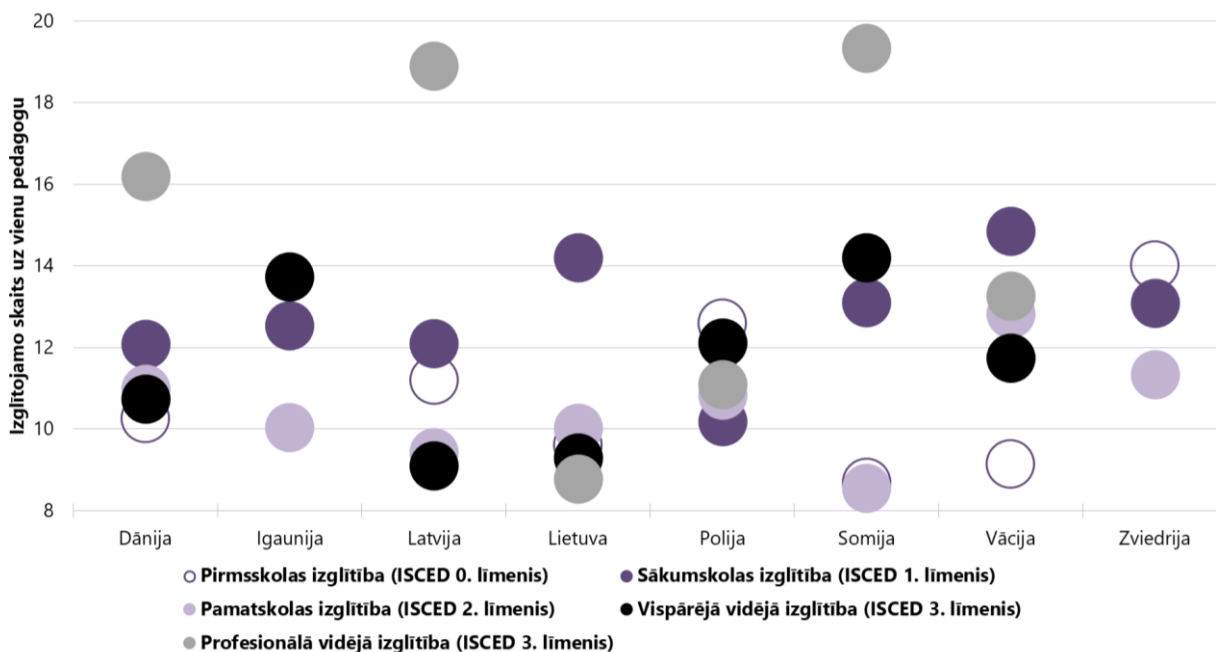
Pedagogu darba slodze Baltijas jūras reģionā

4. attēls. Vidējais izglītojamo skaits klasē sākumskolas un pamatskolas izglītībā Baltijas jūras reģiona valstīs 2020. gadā

Avots: [OECD, 2022d](#)

Attiecība starp izglītojamo skaitu un pedagogu skaitu (5. attēls) norāda uz valsts izglītojamo populācijai pieejamiem [mācībspēku resursiem](#) un ir indikators izglītības nodrošināšanai veltīto resursu pieejamībai un izlietojumam valstī. **Ja skolēnu skaits uz vienu pedagogu ir neliels, šādos apstākļos mazāk resursu iespējams veltīt pedagogu algu palielināšanai, ieguldījumiem pedagogu profesionālajā pilnveidē, asistentu piesaistei, kā arī mācību vides un tehnoloģiju uzlabošanai.** Salīdzinot ar citām Baltijas jūras reģiona valstīm, Latvijā izglītojamo skaits uz vienu pedagogu ir neliels. Latvijā pamatskolas un vispārējās vidējās izglītības līmenī, Lietuvā vidējās izglītības līmenī, Somijā pirmsskolas un pamatskolas izglītības līmenī un Vācijā pirmsskolas izglītības līmenī uz vienu pedagogu ir mazāk nekā 10 izglītojamo. Arī citos izglītības līmeņos Latvijā izglītojamo skaits uz vienu pedagogu ir salīdzinoši mazs. Izņēmums ir profesionālā vidējā izglītība, kur Latvijā un Somijā uz vienu pedagogu ir 19 izglītojamo, bet pārējās Baltijas jūras reģiona valstīs to skaits ir 11–16 izglītojamo robežās.

5. attēls. Izglītojamo skaits uz vienu pedagogu sadalījumā pa izglītības līmeņiem Baltijas jūras reģiona valstīs 2020. gadā

Avots: [OECD, 2022d](#)

Izdevumi izglītībai kā daļa no iekšzemes kopprodukta (IKP) ir rādītājs tam, cik lielu nozīmi valsts piešķir izglītībai, kā arī tās īstenošanai nepieciešamo resursu, tostarp mācībspēku, nodrošināšanai. 2019. gadā OECD valstīs izglītībai tērējušas vidēji 4,9 % no IKP, savukārt Zviedrijā izdevumi izglītībai bijuši 5,5 %, Dānijā 5,4 %, Somijā 5,2 %, Igaunijā 4,7 %, Polijā 4,5 %, Latvijā 4,3 %, Vācijā 4,3 %, bet Lietuvā 3,5 % no IKP. Ja izdevumi pamatzglītībai un vidējai izglītībai starp valstīm ir salīdzināmi atbilstoši izglītojamo skaitam, izdevumi augstākajai izglītībai starp valstīm ļoti atšķiras. Līdz ar salīdzinoši zemākiem valsts izdevumiem izglītībai, kā arī nelielo skolēnu skaitu klasē līdzšinējais Latvijas pedagogu algu apmērs saglabājies zems. Proti, OECD 2022. gada izglītības [pārskatā](#) konstatēts, ka **pedagogu vidējā darba samaksa Latvijā ir ievērojami zemāka nekā citās valstīs Eiropā un OECD.** Pedagogu algas, no vienas puses, ir faktors, kas būtiski ietekmē šīs profesijas pievilcību, no otras puses, lielākā izdevumu

pozīcija formālajā izglītībā. Vairākumā OECD valstu pedagogu algas pieaug gan līdz ar izglītības līmeni, kurā tie māca, gan ar darba pieredzi. Tomēr arī citās valstīs pedagogu algas vidēji ir zemākas nekā citu darba tirgus dalībnieku ar augstāko izglītību algas. Nolūkā palielināt skolotāju profesijas pievilcību un konkurētspēju darba tirgū 2013. gadā Zviedrijā tika veikta tā dēvētā [pirmo skolotāju reforma](#), kuras ietvaros tika izveidots jauns solis pedagogu profesionālajā karjerā. Atbilstību [pirmā skolotāja statusam](#) nosaka pedagoga atbilstība noteiktiem kritērijiem, kas attiecas uz darba stāžu un rezultātiem. Atbilstība šim statusam ļauj pretendēt uz atalgojumu, kas ir par 15–20 % lielāks. Noteikts, ka šiem pedagogiem vismaz 50 % darba laika jāpavada, vadot mācību stundas un nodarbības. Pieeja nacionālā līmenī veidot un atbalstīt pedagogu [karjeras attīstības iespējas](#) un tādējādi veicināt profesijas pievilcību ieviesta arī citās valstīs, piemēram, [Igaunijā](#), [Lietuvā](#) un Slovēnijā, kur līdz ar papildu prasībām attiecībā uz pedagogu pieredzi, kvalifikāciju un kompetenci diferencēti arī darba pienākumi un darba slodzes sadalījums dažādām pedagogu grupām.

Pēdējo gadu laikā vairākās valstīs, tostarp [Apvienotajā Karalistē](#), [Izraēlā](#), [Nīderlandē](#), [Polijā](#), [Somijā](#), notikuši pedagogu streiki un protesti nolūkā panākt uzlabojumus atalgojuma un darba slodzes jomā, kā arī vienlīdzīgu darba apstākļu nodrošināšanu visiem pedagogiem. Arī Latvijā 2023. gada 24. aprīlī Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrība [rikoja triju dienu streiku](#), prasot palielināt pedagogu algas un mainīt slodžu sadalījumu. Lai gan panākta vienošanās, kas paredz izmaiņas pedagogu atalgojumā un noslodzē no 2023. gada 1. septembra, [pašvaldību pārstāvji](#) nav pārliecināti, vai piešķirtais finansējums būs pietiekams apstiprināto izmaiņu ieviešanai. **Skolu tīkla konsolidācijas centieni rezultātā Latvijas valdība plāno uzlabot skolotāju un skolēnu attiecību, uzlabot izglītības kvalitāti, kā arī sniegt iespēju palielināt pedagogu atalgojumu, kas ir iespējams, palielinot pedagogu algas likmi un nodrošinot pilnu darba slodzi pedagogiem**, kuri nereti nepilnas darba slodzes radītu finansiālu apsvērumu dēļ bijuši spiesti apvienot darbu vairākās izglītības iestādēs. Arī Lietuvā [skolu tīkla reorganizācija](#) tiek uzlūkota par vienu no iespējām, kā uzlabot pedagoga darba apstākļus, īpaši pašvaldībās ar nelielu izglītojamo skaitu. Savukārt atsevišķās Vācijas zemēs, ņemot vērā pēdējos gados izteiktās izglītojamo skaita svārstības, mācībspēku pieaugošo vidējo vecumu, kā arī jaunus pienākumus un izaicinājumus, ar ko sastopas izglītības iestādes, izveidotas [plānošanas grupas](#) alternatīvu pedagogu darba laika sadalījuma konceptu izstrādei. Par mērķi tiek izvirzīta tāda darba laika sadalījuma modeļa izveide, kurā **pedagogu darba laiku varētu elastīgi saistīt ar izmaiņām izglītojamo skaitā**.

2. Darba slodze mācību stundu un nodarbību vadīšanai

Pedagogi ir izglītības sistēmas komponente ar vislielāko ietekmi uz mācību rezultātu sasniegšanu, līdz ar to ir svarīgi nodrošināt tādu darba vidi, kas atbalsta pedagogu augstu profesionālo sniegumu. Tas nozīmē samērīgu darba slodzi, līdzsvaru starp dažādiem darba pienākumiem, atbalstošu darba vidi un infrastruktūru. Kā jebkuru citu resursu, arī pedagogu darba laiku var izmantot vairāk vai mazāk efektīvi – katra pedagoga darba stunda, kas tiek veltīta mācību stundu un nodarbību vadīšanai, to sagatavošanai vai dalībai profesionālās pilnveides aktivitātēs, [ietekmē gan izglītības izmaksas, gan kvalitāti](#). Tādējādi **pedagogu darba laika efektīva izmantošana ir būtiska izglītības sistēmas izvirzīto mērķu sasniegšanai ierobežotu resursu pieejamības apstākļos**. Tāpat pedagogu darba apstākļi ir viens no faktoriem, ko izglītības iestādes var izmantot, [lai piesaistītu](#) talantīgus pedagogus un tādējādi vecinātu gan konkrētās izglītības iestādes, gan arī pašvaldības konkurētspēju.

Likumā noteiktais stundu skaits mācību stundu un nodarbību vadīšanai sniedz informāciju arī par citu darba pienākumu veikšanai pieejamo laiku – **jo vairāk laika paredzēts mācību stundu un nodarbību vadīšanai, jo mazāk laika var atvēlēt citiem darba pienākumiem, piemēram, nodarbību sagatavošanai vai skolēnu darbu labošanai**. Nepietiekams citu darba pienākumu veikšanai pieejamais laiks norāda uz pārslodzes iespējamību, kad skolotājiem šie ar mācību procesa nodrošināšanu saistītie uzdevumi jāveic ārpus apmaksātā darba laika. Profesionālo [izdegšanu](#) veicina ilgstošs stress, kas ir īpaši izplatīts profesijās, kurās dominē darbs ar cilvēkiem, to vidū ir arī pedagogi. Pētījumi liecina, ka pedagogu izdegšana ir faktors, kas ietekmē viņu subjektīvo un objektīvo veselības stāvokli, kā arī motivāciju un vispārējo apmierinātību ar darbu. Piemēram, Polijā 11 % pedagogu norādījuši, ka viņiem [reti izdodas](#) izpildīt visus pienākumus darba laikā.

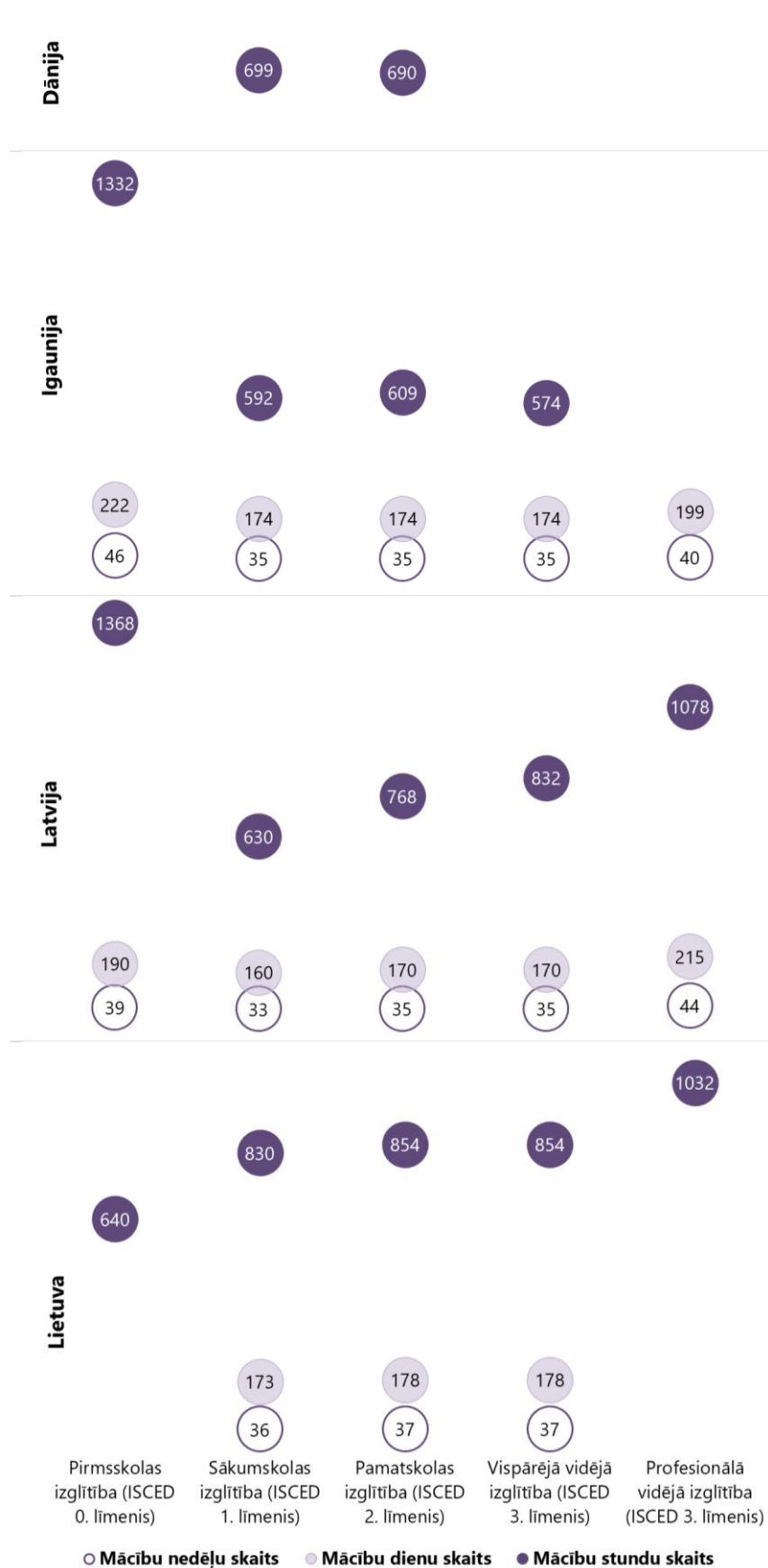
OECD izglītības pārskatā apkopota informācija par valstu likumos noteikto mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmo laiku astronomiskajās stundās, tomēr pastāv atšķirības starp kopējo noteikto darba stundu skaitu – dažādās valstīs likumā noteikts minimālais, maksimālais, faktiskais vai tipiskais (vairākumā valstu) mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais laiks. To stundu skaitā, kas veltāmas mācību stundu un nodarbību vadīšanai bez citu pienākumu veikšanai veltāmā laika, nav iekļauts arī pedagogu profesionālajai pilnveidei atvēlamais laiks, kā arī

skolēnu eksāmeni. Tomēr daļā valstu nav iespējams nodalīt šīs pedagogu slodzes pozīcijas no kopējā mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmā laika. Piemēram, **Igaunijā** kopējā mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmajā darba slodzes daļā ietverts arī laiks pedagogu profesionālajai pilnveidei un vidusskolēnu eksāmeņiem. Savukārt **Somijā** mācību stundu un nodarbību vadīšanai paredzētajā laikā iekļauts skolēnu eksāmenu laiks, kad tiek iesaistīti visi skolas skolotāji. Liela daļa pedagogu tiek iesaistīti arī provizorisksajā valsts eksāmenu vērtēšanā. **Latvijā** informācija par mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmo laiku ietver faktisko slodzi pedagogiem ar slodzi no 0,9. Šis definēto rādītāju atšķirības zināmā mērā skaidro arī pedagogu kopējās slodzes atšķirības starp valstīm.

Dažās valstīs pedagogu slodzes faktiskais sadalījums pēc veicamo darbu veida būtiski atšķiras atkarībā no pašvaldības vai konkrētās izglītības iestādes noteikumiem. Piemēram, **Dānijā** pedagogu darba apstākļus pamatā nosaka vienošanās starp arodbiedrībām un nacionālajām institūcijām. Savukārt skolu direktori sadarbībā ar skolotājiem lemj par katra skolotāja pienākumu sadali – mācību priekšmetu skaitu, mācību stundu skaitu, papildu pienākumiem u. tml. Šāda pieeja **nodrošina** mācībspēku slodzes sadalījumu atbilstoši katra pedagoga vajadzībām atkarībā no viņu pieredzes, karjeras fāzes un citiem faktoriem, kā arī veicina sadarbību starp pedagogiem, zināšanu pārnēsi un digitālo mācību rīku izmantošanu. Savukārt nacionāla līmeņa normatīvajā regulējumā noteiktās prasības attiecībā uz skolēnu skaitu klasē, mācību stundu skaitu gada laikā vai atsevišķos mācību priekšmetos veido ietvaru mācībspēku **komplektēšanai** katrā izglītības iestādē. Vienlaikus vairākas Dānijas pašvaldības noteikušas maksimāli iespējamo mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmā laika ierobežojumu nolūkā veicināt pedagogu darba pienākumu līdzsvarotu sadalījumu. **Dažās valstīs pedagogu darba slodze atšķiras arī atkarībā no viņu karjeras fāzes un kvalifikācijas.** Piemēram, jauniejiem pedagogiem pašu izglītošanās laikā var būt samazināts slodzes apjoms mācību stundu un nodarbību vadīšanai, savukārt atsevišķās valstīs, piemēram, Portugālē, kontaktstundu skaitu var samazināt pedagogiem pēc noteikta darba stāža vai vecuma sasniegšanas. Arī **Vācijā** mācību stundu un nodarbību vadīšanai paredzētais laiks tiek aprēķināts, ņemot vērā dažādus mācību stundu un nodarbību vadīšanas veikspēju palielinošus vai samazinošus apstākļus. Tiek pieļauta mācību stundu un nodarbību skaita samazināšana līdz ar pieaugošu pedagogu vecumu (pēc **55 gadu** vecuma sasniegšanas), kā arī speciāli darba laika uzskaites modeļi, piemēram, reliģisku iemeslu dēļ. 2021. gadā Vācijā **pedagogu vecumā no 60 gadiem** īpatsvars skolās bija 10–14 % robežās, savukārt Baltijas valstīs sasniedza 17–26 % (Latvijā 17 % sākumskolas, 23 % pamatskolas un 24 % vidusskolas pedagogu bija vecumā no 60 gadiem). 2020. gadā Latvijas pedagogi bija **vieni no vecākajiem ES**.

2021. gadā **OECD** valstīs pedagogu vidējā darba slodze (astronomiskajās stundās) mācību stundu un nodarbību vadīšanai bija 987 stundas gadā pirmsskolas pedagogiem, 784 stundas gadā sākumskolas pedagogiem, 711 stundas gadā pamatskolas pedagogiem un 684 stundas gadā vispārējās un profesionālās vidusskolas pedagogiem. Tādējādi var secināt, ka **līdz ar augstāku izglītības līmeni pedagogu noslodze mācību stundu un nodarbību vadīšanā samazinās.** Izņēmums ir Skotija (Apvienotā Karaliste), kur visu izglītības līmeņu pedagogiem likumā noteikts vienāds mācību un nodarbību stundu skaits, kā arī atsevišķas valstis, tostarp Lietuva, kur vidusskolas pedagogu mācību un nodarbību stundu skaits ir lielāks nekā pirmsskolas pedagogiem. Baltijas jūras reģiona valstīs (6.a un 6.b attēls) 2021. gadā likumā noteiktais **mācību nedēļu skaits variēja no 33 nedēļām sākumskolas izglītībā Latvijā līdz 47 nedēļām pirmsskolas izglītībā Zviedrijā.** Arī citās valstīs pirmsskolas izglītībā mācību nedēļu skaits ir lielāks nekā citos izglītības līmeņos, un Polijā, Igaunijā un Vācijā tas sasniedz 45–46 nedēļas. Igaunijā un Somijā sākumskolas, pamatskolas un vispārējā vidējā izglītībā, bet Vācijā arī profesionālajā vidējā izglītībā noteikts vienāds mācību nedēļu skaits gada laikā – attiecīgi 35, 38 un 40 nedēļas. Igaunijā un Latvijā profesionālajā vidējā izglītībā mācību nedēļu skaits gada laikā ir lielāks nekā citos skolas izglītības līmeņos. Līdzīgas iezīmes vērojamas arī attiecībā uz mācību dienu skaitu, kas ir ar mācību nedēļu skaitu saistīts rādītājs. **Savukārt atšķirības mācību stundu skaitā ilustrē faktiskās dažādu izglītības līmeņu pedagogu noslodzes atšķirības, jo, pat ja ir vienāds mācību nedēļu skaits, mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais laiks ne vienmēr ir vienāds.** Piemēram, esot vienādam mācību semestra ilgumam, mācību stundu skaits dažādiem pedagogiem Igaunijā atšķiras par 35 stundām, Latvijā – par 64 stundām, Vācijā – par 81 stundu, Somijā – par 113 stundām un Polijā – par 122 stundām. Šīs atšķirības gan vērtējamas arī kontekstā ar pedagogu kopējo slodzi un citu pienākumu veikšanai veltāmo laiku. **Vislielākās atšķirības mācību un nodarbību stundu skaitā vērojamas starp pirmsskolas un sākumskolas pedagogiem** – pirmsskolas pedagogi mācību stundu un nodarbību vadīšanai velta par vidēji 25 % vairāk laika nekā sākumskolas pedagogi. Latvijā, Igaunijā, Čehijā, Vācijā, Ungārijā un Slovēnijā atšķirības ir vēl izteiktākas, un **pirmsskolas pedagogu darba slodze mācību stundu un nodarbību vadīšanā ir pat divreiz lielāka nekā sākumskolas pedagogu slodze.**

Salīdzinot situāciju dažādās valstīs, secināms, ka **pirmskolas izglītības līmenī mācību stundu un nodarbību vadīšanai atvēlētā pedagogu darba slodze starp valstīm variē visvairāk. Tas ir saistīts ar atšķirībām mācību gada ilgumā un mācību stundu skaitā ikdienā.** Tomēr vidēji *OECD* valstīs pirmskolas pedagogi mācību stundu un nodarbību vadīšanai velta 987 stundas gadā, kas sadalītas vidēji 41 nedēļā jeb 196 dienās gadā. Starp *OECD* valstīm kopumā, kā arī Baltijas jūras reģiona valstu grupā lielākais mācību stundu un nodarbību vadīšanai paredzētais laiks pirmskolas izglītībā ir **Vācijā** – 1755 stundas un 225 dienas gadā. Šajā laikā ietverts gan laiks izglītībai, gan bērnu aprūpei. Pārējās Baltijas jūras reģiona valstīs pirmskolas pedagogiem mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais laiks variē no 640 stundām **Lietuvā**, kur šāds stundu skaits noteikts kā minimālais mācību gada ilgums, līdz 1368 stundām **Latvijā**. Latvijā pirmskolas pedagogi **nodrošina** mācīšanos caur rotaļām (rotaļnodarbības) 11 mēnešus gadā, un viņu kopējā darba slodze ir 40 stundas nedēļā, no kurām 36 stundas (**aktuālajā** MK noteikumu redakcijā – 34 stundas) tiek veltītas mācību stundu un nodarbību vadīšanai. Turpretī **Polijā** pirmskolas pedagogiem mācību stundu un nodarbību vadīšanai paredzētais laiks ir 25 stundas nedēļā, bet darbā ar sagatavošanas vecuma bērniem (no sešu gadu vecuma) – 22 stundas nedēļā.

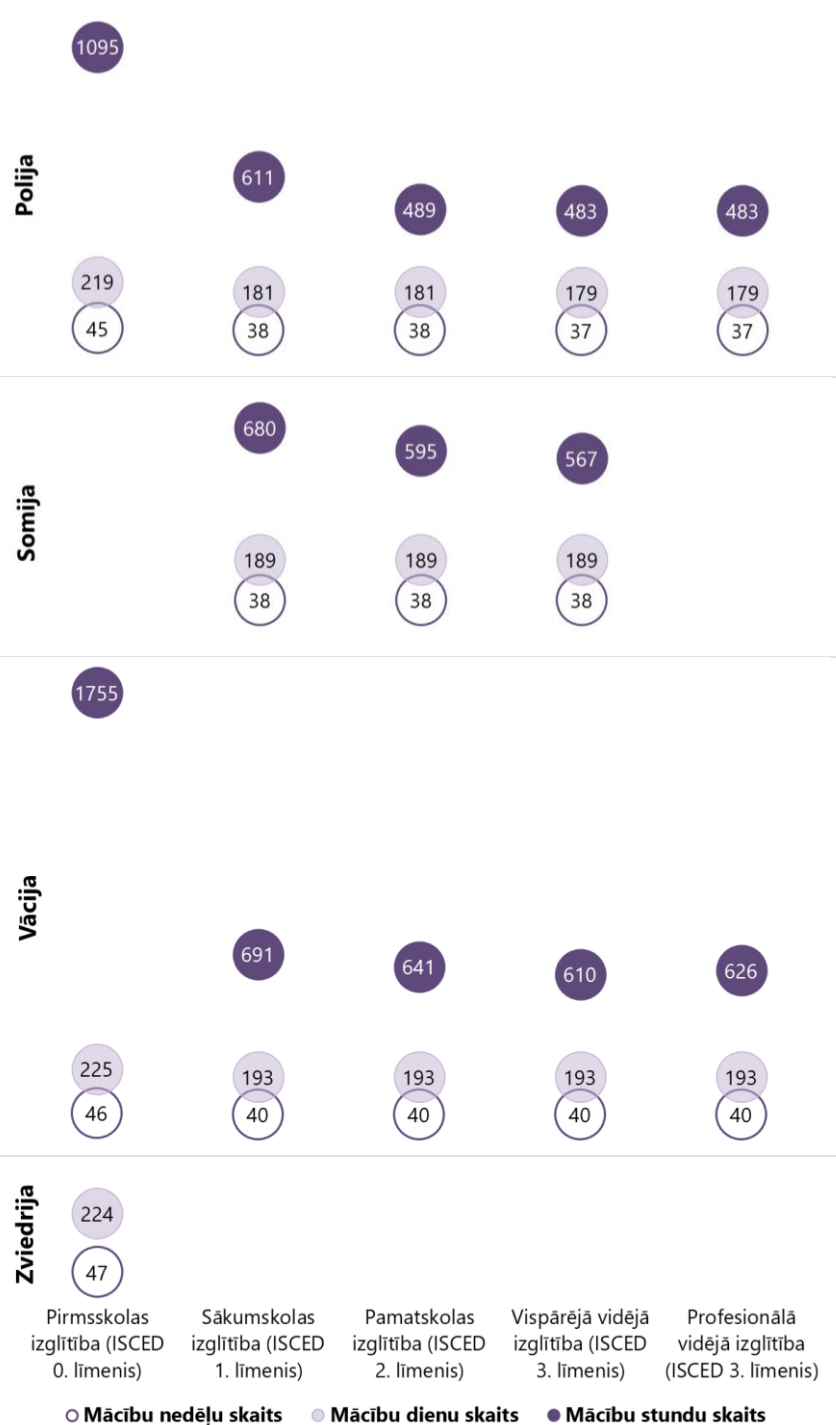
6.a attēls. Likumā noteiktais mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais laiks* (mācību nedēļu, dienu un stundu skaits) skolas gada ietvaros Baltijas jūras reģiona valstīs 2021. gadā

Avots: [OECD, 2022e](#)

Sākumskolas pedagogi OECD valstīs mācību stundu un nodarbību vadīšanai velta vidēji trīs līdz sešas stundas dienā, bet slodzes sadalījums gada laikā starp valstīm atšķiras. Piemēram, Norvēģijā sākumskolas pedagogi mācību stundu un nodarbību vadīšanai velta 741 stundu jeb 190 dienas gadā, savukārt Latvijā – 630 stundas jeb 160 dienas gadā. Lai gan kopējais darba stundu skaits atšķiras, līdz ar atšķirībām mācību perioda ilgumā abās valstīs sākumskolas pedagogi mācību stundu un nodarbību vadīšanai velta vidēji aptuveni četras stundas dienā. Attiecībā uz slodzes atšķirībām salīdzinoši ar citu izglītības līmeņu pedagogu darba slodzi sākumskolas pedagogu situācija nav viennozīmīga: **Polijā** sākumskolas pedagogu darba slodze mācību stundu un nodarbību vadīšanai ir par 25 % lielāka nekā pamatskolas pedagogiem. Savukārt **Lietuvā** un **Igaunijā** sākumskolas pedagogu darba slodze mācību stundu un nodarbību vadīšanai ir par 3 % mazāka, bet **Latvijā** – par 18 % mazāka nekā pamatskolas pedagogiem.

Vairākumā OECD valstu mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais laiks pamatskolas un vidējās izglītības līmenī ir līdzvērtīgs. Vispārējās vidējās izglītības pedagogi **Somijā** un **Polijā**, kā arī vairākās citās valstīs mācību stundu un nodarbību vadīšanai velta trīs vai mazāk stundas dienā.

Savukārt **Lietuvā** vienīgais nosacījums attiecībā uz mācību stundu un nodarbību stundu skaitu profesionālajā vidējā izglītībā ir to skaits gada laikā – 1032 stundas. Šāds mācību stundu skaits ir lielāks nekā citu izglītības līmeņu pedagogiem un ir skaidrojams ar šo izglītības programmu specifiku – tajās ietverts lielāks skaits praktiskas ievirzes nodarbību nekā vispārīglītojošās izglītības programmās. Līdzīgi arī **Latvijā** profesionālās vidējās izglītības programmu mācību semestris ir ilgāks nekā vispārīglītojošās programmās, līdz ar to arī pedagogi gada laikā

6.b attēls. Likumā noteiktais mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais laiks* (mācību nedēļu, dienu un stundu skaits) skolas gada ietvaros Baltijas jūras reģiona valstīs 2021. gadā

Avots: [OECD, 2022e](#)

*Latvijā un Vācijā – faktiskais mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais laiks; Igaunijā un Dānijā – tipiskais mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais laiks; Lietuvā un Polijā – maksimālais mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais laiks; Somijā – minimālais mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais laiks.

pasniedz vairāk mācību stundu un nodarbību. Tomēr ir būtiski uzsvērt, ka līdz ar [2023. gada 26. aprīļa grozījumiem](#) MK noteikumos **no 2023. gada 1. septembra Latvijā noteikts ierobežojums mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmajai slodzes daļai – tā nedrīkstēs pārsniegt 65 % no kopējās sākumskolas, pamatskolas, vispārējās un profesionālās vidējās izglītības pedagogu darba slodzes.**

3. Pedagogu citu darba pienākumu veikšanai pieejamais laiks

Lielā daļā *OECD* valstu **pedagogi lielāko kopējās darba slodzes daļu velta citu pienākumu veikšanai, nevis mācību stundu un nodarbību vadīšanai.** Pedagogu darba slodzes sadalījums starp mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmo laiku un laiku citu pienākumu veikšanai dažādās valstīs būtiski atšķiras, tomēr kopumā mācību stundu vadīšanai veltāmā laika īpatsvars pieaug līdz ar lielāku kopējo mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmo laiku. Pedagogu pienākumos *OECD* valstīs var ietilpt individuāla nodarbību plānošana un sagatavošana, izglītojamo darbu labošana un vērtēšana, komunikācija un sadarbība ar izglītojamo vecākiem, vispārēji administratīvi pienākumi, grupu darbs un sadarbība ar kolēģiem, klases audzināšana, dalība mentoru programmās vai jauno skolotāju ievadīšana darbā, dalība skolas administratīvajos procesos, izglītojamo konsultēšana, metodiskais darbs, dalība profesionālās pilnveides aktivitātēs u. c. Šo papildu pienākumu veidu un apmēru var noteikt pedagogu darba slodzes normatīvajā regulējumā, kā arī tas var būt balstīts izglītības iestādes iekšējos normatīvos vai katra pedagoga individuālajās karjeras izvēlēs. Atšķirības pedagogu pienākumos lielā mērā ietekmē arī attiecību starp mācību stundu un nodarbību vadīšanai un citu pienākumu veikšanai veltāmo laiku. Nozīme ir arī pedagogu vecumam un karjeras fāzei, kā arī pieredzei. Piemēram, pētījumos [konstatēts](#), ka pieredzējuši pedagogi vecumā virs 50 gadiem izglītojamo darbu labošanai velta vairāk laika nekā kolēģi zem 30 gadu vecuma. Savukārt laiks, ko pedagogi velta mācību stundu un nodarbību [sagatavošanai](#), ir atkarīgs arī no pedagoga pasniegto mācību priekšmetu un izglītojamo klašu skaita.

Arī Baltijas jūras reģiona valstīs pastāv dažādas gaidas attiecībā uz papildu pienākumiem, kas jāveic skolotājiem, kā arī atšķiras risinājumi šo pienākumu veikšanai nepieciešamā laika nodrošināšanai. Piemēram, **Dānijā** kolektīvajos līgumos nav precīzi definēts sadalījums starp mācību stundu un nodarbību vadīšanai un citu pienākumu veikšanai veltāmo laiku, tomēr no pedagogiem tiek sagaidīts, ka viņi būtu gan pasniedzēji, gan arī sagatavotu nodarbības, labotu skolēnu darbus, uzturētu atgriezenisko saiti ar izglītojamo vecākiem u. tml. Pirmsskolas, sākumskolas un pamatskolas izglītības līmeņa pedagogu darba pienākumos ietilpst arī vispārējie administratīvie pienākumi. Savukārt vidusskolas izglītības līmeņa pedagogiem papildu pienākumu veikšana iespējama, samazinot mācību stundu un nodarbību vadīšanai paredzēto laiku. Pedagogu slodzes sadalījums mācību stundu un nodarbību vadīšanai un citu pienākumu veikšanai tiek noteikts individuāli katram pedagogam, izglītības iestādei vienojoties ar pedagogu par pasniedzamo mācību priekšmetu skaitu, mācību stundu skaitu un papildu pienākumu veidu un apmēru. Arī **Latvijā** sadalījums starp mācību stundu un nodarbību vadīšanai un citu pienākumu veikšanai veltāmo laiku un šo pienākumu saturu tiek noteikts, izglītības iestādes vadītājam [vienojoties](#) ar pedagogu. Pedagogu pienākumos ietilpst mācību stundu un fakultatīvo nodarbību sagatavošana un vadīšana, izglītojamo rakstu darbu labošana, individuālais un grupu darbs ar izglītojamiem un konsultācijas, klases audzināšana, metodiskais darbs izglītības iestādē, projektu vadība, kā arī citi ar izglītības iestādes attīstību saistīti darba pienākumi. Savukārt **Igaunijā** pēc 2013. gadā īstenotās [reformas](#) likumā tika definēti visi pienākumi, kas jāveic pedagogam, un tie attiecīgi tika iekļauti kopējā darba slodzē. Tādējādi noteikts, ka pirmsskolas pedagogi citu darba pienākumu veikšanai velta 290 stundas (no kopējās 1610 stundu slodzes) gadā, savukārt sākumskolas un pamatskolas pedagogi šiem pienākumiem velta 921 stundu, bet vidējās izglītības pedagogi 972 stundas (no kopējās 1540 stundu slodzes) gadā. Likumā noteikts arī [pienākums](#) pedagogiem pilnveidot savas profesionālās iemaņas, kā arī būt ziņojošiem par inovācijām izglītības nozarē. **Lietuvā** pirmsskolas pedagogu darba nedēļa ilgst 36 stundas, no kurām trīs stundas tiek veltītas tādu pienākumu veikšanai kā darba plānošana, ar izglītību saistītu dokumentu sagatavošana, sadarbība ar citiem pedagogiem vai vecākiem u. tml. Savukārt sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas izglītības līmeņa pedagogiem noteikta kopējā darba slodze 1512 stundas gadā, no kurām 1010–1410 stundas veltāmas mācību stundu un nodarbību vadīšanai, mācību procesa plānošanai, nodarbību sagatavošanai, izglītojamo darbu vērtēšanai un klases audzināšanai (152–210 stundas gadā atkarībā no izglītojamo skaita audzināmajā klasē), savukārt 102–502 stundas gadā paredzētas profesionālajai pilnveidei un dalībai ar izglītības iestādes attīstību saistītu pienākumu veikšanā, tostarp saziņai ar izglītojamo vecākiem, dalībai pedagogu sanāksmēs. Arī **Vācijā** pedagogu kopējā darba slodzē ietverts laiks profesionālajai pilnveidei. Savukārt, lai rastu iespēju veikt arī citus pienākumus, var tikt samazināts mācību stundu un nodarbību vadīšanai paredzētais laiks. Katrā federālajā zemē šos jautājumus regulē atšķirīgi. Arī **Zviedrijā** sadalījumu starp mācību stundām un nodarbībām veltāmo laiku un citiem pedagogu pienākumiem nosaka katrā

pašvaldībā izstrādātie noteikumi. Tomēr kopumā gada laikā pedagogiem pieejamas 407 darba stundas administratīviem un pārstāvības pienākumiem ar profesionālo darbību saistītās darba grupās. Pilnu slodzi nodarbinātiem pedagogiem šajā laikā ietilpst arī vidēji 104 stundas gadā profesionālās pilnveides aktivitātēm. Savukārt **Polijā** atbilstoši likumam pedagogu kopējā darba slodzē ietilpst gan mācību stundu un nodarbību vadīšanai paredzētais laiks, gan arī citi ar izglītību saistīti pienākumi. Tomēr atsevišķi darba uzdevumi, piemēram, vecāku sapulces, skolotāju sapulces vai dalība skolas pasākumos, netiek skaitīti kopējā pedagogu darba slodzē. Skolēnu brīvlaikā, kas vienlaikus ir arī pedagogu atvaļinājuma laiks, no pedagogiem pēc izglītības iestādes vadītāja pieprasījuma var prasīt veikt eksamināciju, darbus, kas saistīti ar mācību gada pabeigšanu un gatavošanos nākamajam mācību gadam, mācību programmu sagatavošanu un profesionālo pilnveidi. Šo aktivitāšu kopējais ilgums nedrīkst pārsniegt septiņas dienas. **Somijā** līdz ar mācību stundu un nodarbību vadīšanu pedagogu darba pienākumos ietilpst arī mācību procesa plānošana, sagatavošanās nodarbībām un pēc nodarbībām veicamie darbi. Savukārt papildu pienākumos ietilpst ar izglītības iestādes attīstību saistīti darbi, sadarbība ar kolēģiem, kā arī citām iestādēm, un šiem pienākumiem nedēļā tiek veltītas 1–16 stundas atkarībā no izglītības iestādes lieluma. Kolektīvajā līgumā papildu pienākumu veikšanai [noteiktais](#) darba apjoms ir 138 stundas sākumskolas un pamatskolas pedagogiem, un 119 stundas vispārējās vidējās izglītības pedagogiem. Speciāli nosacījumi attiecībā uz pienākumiem, kas nav mācību stundu un nodarbību vadīšana, ir paredzēti pirmsskolas pedagogiem. Pirmsskolas pedagogu darba laiks ir 38 stundas un 45 minūtes nedēļā, un vismaz 8 % no šā laika jāvelta citu pienākumu veikšanai. Pirmsskolas pedagogiem, kuri strādā ar sagatavošanas vecuma (no sešiem gadiem) bērniem, papildus pienākas laiks mācību programmas sagatavošanai. Ja sagatavošanas vecuma izglītība tiek īstenota skolā (20 % sagatavošanas vecuma bērnu), pedagogs, kas strādā ar šiem bērniem, nedēļā vada vismaz 23 nodarbības, kas ilgst 45 minūtes. Papildus šo pedagogu slodzē ietilpst 114 stundas mēnesī citu pienākumu veikšanai kā sākumskolas vai pamatskolas pedagogiem. Somijā pedagogiem pieejamas regulāras bezmaksas profesionālās pilnveides iespējas, kas saistāmas ar augstiem [izglītojamo sasniegumus](#) raksturojošiem rādītājiem, piemēram, *OECD PISA (Programme for International Student Assessment)* apsekojumu ietvaros.

Izmantojot *OECD* pārskatā ietvertu informāciju par pedagogu kopējo darba slodzi un mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmo darba stundu skaitu, iespējams aprēķināt, kādu daļu no kopējās darba slodzes pedagogi var veltīt pienākumiem, kas nav mācību stundu un nodarbību vadīšana (1. tabula). Tajās Baltijas jūras reģiona valstīs, par kurām bija iespējams noteikt šo slodzes īpatsvaru, tas variē 2–38 % robežās pirmsskolas izglītības pedagogiem, kam citu pienākumu veikšanai pieejamais laiks kopumā ir vismazākais, līdz 45–62 % sākumskolas izglītības pedagogiem, kam kopējā darba slodzē citu pienākumu veikšanai paredzēts lielākais darba stundu īpatsvars. Vidusskolas izglītībā *OECD* valstu pedagogi darba uzdevumiem, kas nav saistīti ar mācību stundu un nodarbību vadīšanu, vidēji patērē 56 % darba slodzes, bet Latvijā šī pedagogu slodzes daļa ir viena no mazākajām un nepārsniedz 37 %. Vienlaikus *OECD* līdervalstīs citu pienākumu veikšanai atvēlētā laika īpatsvara ziņā vidusskolas pedagogiem ir **Polija** un **Vācija**, kur tas sasniedz 66 %. No 2023. gada 1. septembra Latvijā citu pienākumu veikšanai būs jāatvēl 35 % no kopējās sākumskolas, pamatskolas, vispārējās un profesionālās vidējās izglītības pedagogu darba slodzes.

1. tabula

Baltijas jūras reģiona valstu pedagogu darba slodzes īpatsvars (% no kopējā darba slodzes gada laikā) tādu pienākumu veikšanai, kas nav mācību stundu un nodarbību vadīšana, sadalījumā pēc izglītības līmeņa 2021. gadā

Avots: [OECD, 2022e](#)

Valsts	Pirmsskolas izglītība (ISCED 0. līmenis)	Sākumskolas izglītība (ISCED 1. līmenis)	Pamatskolas izglītība (ISCED 2. līmenis)	Vispārējā vidējā izglītība (ISCED 3. līmenis)	Profesionālā vidējā izglītība (ISCED 3. līmenis)
Dānija		57 %	58 %		
Igaunija	17 %	62 %	60 %	63 %	
Latvija	22 %	52 %	42 %	37 %	18 %
Lietuva		45 %	43 %	43 %	32 %
Polija	38 %	58 %	66 %	66 %	66 %
Vācija	2 %	61 %	64 %	66 %	65 %

[Par 2019./2020. mācību gadu veiktā analīze](#) liecina, ka 5 % pedagogu Latvijā līdz šim netika apmaksāta citu pienākumu veikšana, bet vēl 8 % pedagogu apmaksātās darba stundas citu darba pienākumu veikšanai veidoja mazāk par 10 % kopējās darba slodzes. Starp šiem pedagogiem bija gan tādi, kuri saskaņā ar pedagogu darba

samaksas noteikumiem papildus tiešajiem darba pienākumiem strādā par skolotājiem līdz septiņām stundām nedēļā (piemēram, skolu direktori, izglītības metodiķi, bibliotekāri u. c.), gan arī daļa mazo skolu (līdz 60 skolēniem) skolotāju, kuriem netiek apmaksāts darbs ar mācību stundu un nodarbību vadīšanu nesaistītu darba pienākumu veikšanai. Savukārt skolotāju tarififikācijas dati par 2021./2022. gadu liecina, ka faktiski mācību stundu skaita īpatsvars sasniedz 72 %. Iezīmējas arī sakarība, ka nepilnu slodzi nodarbinātiem pedagogiem nodarbību sagatavošanai un citu pienākumu veikšanai tiek atvēlēts ievērojami mazāk laika nekā pilnu slodzi nodarbinātiem pedagogiem. Izglītības un zinātnes ministrija (IZM) pedagogu darba samaksas paaugstināšanai un darba slodzes sabalansēšanai piedāvāja [priekšlikumu](#) vispārējā izglītībā līdz 2027./2028. mācību gadam pakāpeniski pāriet uz slodzes sadalījumu 60 % mācību stundu un nodarbību vadīšanai un 40 % gatavošanās un citu pienākumu veikšanai. Grozījumi MK noteikumos noteic, ka no 2023. gada 1. septembra vismaz 35 % sākumskolas, pamatskolas un vidējās izglītības pedagogu slodzes veltāma darba pienākumu veikšanai, kas nav mācību stundu vai nodarbību vadīšana. Savukārt pirmsskolas izglītības pedagogi var veltīt sešas stundas nedēļā citu pienākumu veikšanai. **Noteikto kontaktstundu skaita samazināšana varētu [sniegt ieguldījumu pedagogu pārslodzes mazināšanā, kas savukārt neapšaubāmi pozitīvi ietekmēs arī izglītības kvalitāti.](#)** Vienlaikus, samazinot mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmo darba slodzi, būs nepieciešams algot vairāk pedagogu, lai nodrošinātu izglītības programmas īstenošanu. Līdz ar to 2023. gada rudenī tiek prognozēts īpaši augsts pedagogu vakanču skaits – var trūkt līdz pat diviem tūkstošiem pedagogu. Šī prognoze saskan arī ar [vispārējās izglītības iestāžu veiktajām aplēsēm](#), kas norāda uz īpaši izteiktu pedagogu trūkumu latviešu valodas, literatūras un matemātikas skolotāju grupā. **Nespēja aizpildīt šīs vakances varētu nozīmēt to, ka daļa pedagogu ar izglītības iestāžu vadību vienosies par noteikto 35 % darba slodzes daļas citu pienākumu veikšanai neievērošanu. Šādā situācijā pedagogu pārslodzes problēma aizvien saglabātos aktuāla.** Tādējādi ieviestās izmaiņas pedagogu darba slodzes sadalījumā uzlūkojamas tikai kā viens no faktoriem, kas var radīt gaidīto pozitīvo ietekmi, un ir nepieciešami arī papildu risinājumi pedagogu profesijas pievilcības veicināšanai un jaunu pedagogu piesaistei.

Lai nodrošinātu ilgtermiņīgu un kvalitatīvu mācībspēku pieejamību Latvijas izglītības sistēmā, būtiski ir arī apturēt no profesijas aizejošo speciālistu plūsmu. Pētījuma “Skolotāju balss” ietvaros 2022. gada nogalē Latvijā veiktā aptaujā 28 % pedagogu pauduši pārliecību, ka piecu gadu laikā [pametīs šo profesiju](#). Kā iemeslus tam šie respondenti min lielo slodzi, novērtējuma trūkumu savam darbam, mācību līdzekļu trūkumu, kā arī zemo atalgojumu. Mācību līdzekļu trūkums ir viens no būtiskākajiem aspektiem, kas mazina pedagogu motivāciju strādāt profesijā, – to kā iemeslu min 41 % respondentu, kuri plāno pamest profesiju turpmāko piecu gadu laikā. Jaunā mācību satura un pieejas ieviešana praksē pašlaik lielā mērā ir atkarīga no pedagoga spējām atrast vai radīt nepieciešamos mācību resursus. Sagaidāms, ka [izaicinājums](#) pedagogu pieejamībā varētu radīt arī pieņemtais lēmums par pakāpenisku pāreju uz latviešu valodu kā vienīgo mācību valodu līdz 2025. gada 1. septembrim. Kā citi pedagogiem svarīgi [darba vides apstākļi](#) pieminami izglītības iestādes vadības atbalsts, iespējas sadarbībai ar citiem kolēģiem un dalībai lēmumu pieņemšanā, kā arī pieeja mācību nodrošināšanai nepieciešamajiem resursiem un profesionālajai pilnveidei. Šo apstākļu nodrošināšanai ir būtiska loma labu pedagogu noturēšanai profesijā. Tāpat nepieciešams veltīt laiku mūsdienu prasmju attīstībai – pedagogiem nepieciešama nemītīga digitālo un tehnoloģiju prasmju pilnveide, lai viņi spētu nodrošināt izglītojamo vajadzībām atbilstošu mācību procesu un [izmantot](#) jaunās izglītības tehnoloģijas, kā arī lai veicinātu [digitālo transformāciju](#) un spētu sagatavot mūsdienu un nākotnes darba tirgus prasībām atbilstoši sagatavotu darbspēku. [Nākotnē](#) skolotājam būs nepieciešams plašs kompetenču klāsts, lai viņš varētu būt gan labs mācīšanās ceļvedis, gan novators tehnoloģiju lietojumā, gan arī bērnu vispārējās attīstības veicinātājs. Arī pēdējo dekāžu laikā notikušās sociālās, demogrāfiskās, kultūras, ekonomikas, zinātniskās, vides un tehnoloģiju izmaiņas, kas [ietekmējušas](#) izglītības nozari, ir veicinājušas ar pedagoģiju saistīto profesiju pievilcības mazināšanos – pedagogi sastopas ar nemītīgu prasību, kompetenču un pienākumu skaita pieaugumu.

4. Augstskolas pedagogu darba slodze

Līdzīgi problēmām, kas iezīmējas vispārējās izglītības pedagogu nodrošinājumā, arī augstskolu pedagogu ataudze ir daudzās valstīs aktuāls izglītības sistēmas izaicinājums. 2020. gadā akadēmiskā personāla īpatsvars vecumā virs 50 gadiem Baltijas jūras reģiona valstīs variēja no 29 % Vācijā līdz 48 % Latvijā (vidēji *OECD* valstīs – 40 %), savukārt jauno darbinieku vecumā līdz 30 gadiem īpatsvars bija no 4–5 % Igaunijā, Latvijā, Polijā, Lietuvā un Zviedrijā līdz 23 % Vācijā (vidēji *OECD* valstīs – 8 %). Konkurētspējīgs atalgojums, labvēlīgi darba apstākļi pastāvīgajam akadēmiskajam personālam, kā arī profesionālās izaugsmes iespējas ir faktori, kas veicina jaunu pedagogu piesaisti darbam augstskolās un notur darbā jau pieredzējušus mācībspēkus.

Salīdzinot ar izglītības iestādēm, kas nodrošina pamata un vidējo izglītību, augstākās izglītības iestādēs vērojama plašāka rīcības brīvība attiecībā uz akadēmiskā personāla algu un citu darba apstākļu noteikšanu.

Vairākumā Baltijas jūras reģiona valstu nav nacionāla līmeņa akadēmiskā personāla plānošanas politikas un jautājumi, kas saistīti ar akadēmisko personālu, ir katras konkrētās augstākās izglītības iestādes kompetencē. Nacionālajā līmenī var noteikt augstskolu pedagogu kopējo darba slodzi, tomēr konkrēti darba nosacījumi ir nostiprināti noteikumos, kolektīvajās vienošanās un darba līgumos starp izglītības iestādi un tās personālu. Piemēram, **Dānijā** augstākās izglītības iestādes ir atbildīgas par akadēmiskā personāla algošanu, ievērojot kolektīvajos līgumos iestrādātos nosacījumus. Savukārt **Igaunijā** katra augstākās izglītības iestāde, ievērojot vispārējos likumā ietvertos nosacījumus, ir tiesīga veidot savus personāla atalgojuma un darba nosacījumus. Līdzīga situācija ir arī **Lietuvā**, kur augstākās izglītības iestādes senāts nosaka akadēmiskā gada sākuma un beigu datumu, semestrus un brīvlaikus un kur arī citi darba nosacījumi ir atkarīgi no darba līguma starp pasniedzēju un konkrēto augstākās izglītības iestādi. Tāpat **Latvijā** atbilstoši [Augstskolu likumam](#) augstskolām, kas ir autonomas augstākās izglītības un zinātnes institūcijas ar pašpārvaldes tiesībām, ir tiesības veidot savu personālsastāvu. Augstskolu personālu veido akadēmiskais personāls, vispārējais augstskolas personāls un studējošie (maģistranti, doktoranti, rezidenti). Savukārt [Pedagogu darba samaksas noteikumi](#) paredz, ka augstākās izglītības pedagogu darba samaksas kārtību un darba slodzē ietveramos pienākumus nosaka augstskolas senāts vai koledžas padome. **Vācijā** akadēmiskā personāla politika katrā federālajā zemē atšķiras, tomēr, pieaugot augstākās izglītības iestāžu autonomijai, atbildība par akadēmiskā personāla plānošanu aizvien biežāk tiek noteikta pašām izglītības iestādēm.

Lai gan precīzs augstākās izglītības iestāžu personāla slodzes sadalījums tiek noteikts, personālam vienojoties ar iestādes vadību, kopumā Baltijas jūras reģiona valstīs augstskolu pedagogu darba slodze variē no 37 stundām nedēļā **Dānijā**, kur šādu slodzes apmēru nosaka kolektīvais līgums, līdz 40 stundām nedēļā **Igaunijā** un **Zviedrijā**. Zviedrijā atkarībā no atvaļinājuma ilguma (28–35 dienas) akadēmiskā personāla [kopējais darba stundu skaits](#) gada laikā variē 1700–1756 stundu robežās, **Somijā** akadēmiskā personāla darba slodze ir 1600 stundas gadā, **Latvijā** tā atkarībā no ieņemtā amata variē 600–1000 stundu robežās, savukārt **Polijā** akadēmiskā personāla darba laiks ir atkarīgs no pienākumu sadalījuma un mācību stundu un nodarbību skaita.

Akadēmiskais personāls ietver gan mācībspēkus, gan zinātnisko personālu, un nereti ir problemātiski izdalīt darbinieka piederību vienai no šīm grupām vai arī noteikt izglītības nodrošināšanai veltāmo laiku augstskolu personāla grupām sadalījumā pēc darba veida vai amata. **Vairākumā Baltijas jūras reģiona valstu akadēmiskais personāls nodarbojas gan ar zinātni, gan pasniegšanu, neizdalot striktas robežas starp dažādiem pienākumiem.** Turklāt, nepastāvot vienotai izpratnei par, piemēram, akadēmiskajiem amatiem, to ieņemšanai nepieciešamo kvalifikāciju un darba pienākumiem, starp valstīm vērojamas izteiktas atšķirības akadēmiskā personāla pārvaldībā. Piemēram, daudzās valstīs joprojām aktuāla ir diskusija par to, kā uzlūkojami doktora zinātniskā grāda pretendenti – kā studējošie vai kā augstskolu personāls. Atsevišķās valstīs, piemēram, Itālijā un Slovākijā, doktora zinātniskā grāda pretendentiem ir studenta statuss, un viņus nevar nodarbināt konkrētajā augstākās izglītības iestādē, savukārt, piemēram, Francijā, Izraēlā un Vācijā doktora zinātniskā grāda pretendenti var strādāt konkrētajā augstākās izglītības iestādē un šāda nodarbinātība tiek uzskatīta par viņu akadēmiskās karjeras sākuma posmu. Tādējādi augstākās izglītības iestādēs izplatītais personāla iedalījums mācībspēkos un zinātniskajā personālā, kā arī viņiem noteiktās funkcijas nav tieši salīdzināmas starp valstīm. Tomēr pārsvarā akadēmiskais personāls – gan mācībspēki, gan zinātniskais personāls – ir iesaistīts gan izglītības procesa nodrošināšanā, gan pētniecībā. **Latvijā** akadēmiskais personāls nodarbojas gan ar studentu izglītošanu, gan pētniecību un mākslinieciskās jaunrades darbu un slodzes sadalījumu starp dažādiem darba pienākumiem nosaka katra augstākās izglītības iestāde. Arī **Somijā** akadēmiskā personāla darba pienākumi ietver lekciju un nodarbību sagatavošanu un vadīšanu, pētniecību un administratīvos darbus. Par precīzu darba slodzes sadalījumu katra pienākuma veikšanai tiek lemts, augstākās izglītības iestādei vienojoties ar pasniedzēju. Savukārt **Dānijā, Polijā, Vācijā un Zviedrijā** atkarībā no akadēmiskā personāla amata tiek noteikta darba slodzes daļa, kas veltāma nodarbību pasniegšanai vai pētniecībai. [Zviedrijā](#) noteikts minimālais mācību stundu un nodarbību vadīšanai veltāmais kopējās darba slodzes īpatsvars atkarībā no ieņemamā amata: profesoriem tie ir 25 %, asociētajiem profesoriem un vecākajiem lektoriem – ne vairāk par 70 % (aptuveni 20 % darba slodzes veltāmi pētniecībai), asociētajam vadošajam lektoram – ne vairāk par 40 % (vismaz 50 % slodzes veltāmi pētniecībai), lektoram – ne vairāk par 80 % (aptuveni 10 % slodzes veltāmi profesionālajai pilnveidei) darba slodzes. Savukārt **Vācijā** atbilstoši 2003. gadā pieņemtai rezolūcijai akadēmiskajam personālam atkarībā no ieņemamā amata katru nedēļu jāvelta 4–16 (tehnisko koledžu profesoriem 18) akadēmiskās stundas (45 minūtes) mācību stundu un nodarbību pasniegšanai. Šo noteikto kontaktstundu skaitu var samazināt, ja pasniedzējs uzņemas papildu darba pienākumus, piemēram,

administratīvos pienākumus vai pētniecību. **Polijā** noteikts akadēmiskā personāla sadalījums mācībspēkos un pētniecības personālā, paredzot attiecīgu pienākumu sadalījumu – mācībspēku galvenie darba pienākumi ietver studentu izglītošanu, savukārt pētniecības personāls galvenokārt veic pētnieciskas aktivitātes. Līdz ar to akadēmiskā personāla darba slodze mācību stundu un nodarbību vadīšanai gada laikā variē no 180 līdz 540 akadēmiskajām stundām (45 minūtes) atkarībā no akadēmiskā personāla grupas un amata. Līdzīgi arī **Dānijā** noteikts, ka profesoru, asociēto profesoru un docentu galvenie darba pienākumi ir pētniecība un zinātnē balstīta izglītības procesa nodrošināšana, savukārt pēcdoktorantūras pētnieku, pētnieku un vadošo pētnieku galvenie darba pienākumi ir pētniecība.

Attiecībā uz ikgadējo atvaļinājumu ilgumu starp Baltijas jūras valstīm pastāv salīdzinoši lielas atšķirības – akadēmiskā personāla atvaļinājuma dienu skaits variē 28–56 dienu robežās. Somijā atvaļinājuma dienas tiek noteiktas atbilstoši kolektīvajiem līgumiem un vidēji par katru nostrādāto darba mēnesi darbiniekam pienākas 2–3 atvaļinājuma dienas. Arī **Dānijā** kolektīvais līgums akadēmiskajam personālam nosaka tiesības uz 25 darba dienas ilgu ikgadējo atvaļinājumu. Savukārt **Zviedrijā** atvaļinājuma ilgums ir atkarīgs no akadēmiskā personāla vecuma – 28 (līdz 29 gadu vecumam), 31 vai 35 (no 40 gadu vecuma) dienu ikgadējais atvaļinājums. **Polijā** ikgadējā atvaļinājuma ilgums ir 36 darba dienas, bet **Latvijā** akadēmiskais personāls un **Lietuvā** augstskolu mācībspēki (profesori, asociētie profesori, lektori un asistenti) ik gadu var izmantot 56 dienas jeb astoņas nedēļas ilgu atvaļinājumu. Arī **Igaunijā** augstskolas mācībspēkiem (profesoriem, docentiem, asistentiem, lektoriem un skolotājiem) pienākas 56 ikgadējā atvaļinājuma dienas, savukārt zinātniskajam personālam (profesoriem pētniekiem, vadošajiem pētniekiem, vecākajiem pētniekiem un pētniekiem) pienākas 42 atvaļinājuma dienas. **Izplatīta prakse ir akadēmiskajam personālam nodrošināt atvaļinājumu profesionālo prasmju pilnveidei, zinātniskās kapacitātes paaugstināšanai vai radošu aktivitāšu īstenošanai. Igaunijā** reizi piecos gados profesionālo prasmju pilnveidei vai citām radošām aktivitātēm mācībspēki var izmantot no pamata darba pienākumu pildīšanas brīvu semestri, kura laikā tiek saglabāts atalgojums. Arī **Lietuvā** mācībspēki (profesori, asociētie profesori, lektori un asistenti) reizi piecos gados var izmantot līdz vienu gadu ilgu apmaksātu akadēmisko atvaļinājumu, lai nodarbotos ar pētniecību un attīstītu savu zinātnisko un pedagoģisko kvalifikāciju. Savukārt **Latvijā** reizi sešos gados akadēmiskajam personālam pieejams līdz sešus mēnešus ilgs apmaksāts akadēmiskais atvaļinājums pētniecībai un zinātniskajam darbam ārpus ierastās darba vides. Personālam, kas ir ceļā uz doktora zinātniskā grāda iegūšanu, pienākas viens apmaksāts līdz trīs mēnešus ilgs atvaļinājums. **Polijā** personālam ar doktora zinātnisko grādu reizi septiņos gados pieejams līdz gadu ilgs akadēmiskais atvaļinājums pētniecības nolūkā, savukārt personālam, kas ir ceļā uz doktora zinātniskā grāda iegūšanu, pienākas līdz trīs mēnešus ilgs akadēmiskais atvaļinājums. Turklāt personālam ar vismaz 10 gadu darba stažu konkrētajā augstākās izglītības iestādē un vecumā līdz 65 gadiem pienākas līdz gadam ilgs apmaksāts veselības atvaļinājums, ja radusies situācija, kad medicīnisku iemeslu dēļ persona uz laiku nevar pildīt darba pienākumus.

Latvijā par vienu no prioritātēm izglītības un zinātnes jomā noteikta jauna akadēmiskās karjeras ietvara izveide. Šis ietvars līdz ar virsmērķi veicināt sadarbību un personāla mobilitāti starp augstākās izglītības un zinātnes jomām un uzlabot augstākās izglītības un zinātnes kvalitāti izvirza arī priekšlikumus akadēmiskā personāla darba apstākļu uzlabošanai. Tas ietver jaunas akadēmiskās karjeras sistēmas un ar to saistītu atalgojuma, darba nosacījumu, kvalifikāciju un kompetenču prasību u. c. noteikumu izstrādi. IZM strādā pie konceptuālā ziņojuma "Par jauna akadēmiskās karjeras ietvara ieviešanu Latvijā", kuru plānots iesniegt Ministru kabinetam līdz 2023. gada beigām. Akadēmiskais personāls Latvijā ilgstoši saskāries ar [nedrošas nodarbinātības apstākļiem](#), kas saistīti ar nepilnas slodzes un pagaidu formas nodarbinātību. Šāda īstermiņa perspektīva un nedrošība attiecībā uz izvēlēto karjeras ceļu un ienākumiem ietekmē gan katra darbinieka sniegumu, gan arī visas izglītības iestādes darbību. **Nemot vērā šo apstākļi, ziņojumā tiks ietverts priekšlikums akadēmiskajam personālam noteikt 40 stundu darba slodzi nedēļā, šajā slodzē ietverot visus pienākumus, ko veic akadēmiskais personāls, – studiju un pētniecības darbu, kā arī citus pienākumus, tostarp jaunu ideju radīšanu.** Paredzēts, ka akadēmiskā personāla proporcionālu slodzes sadalījumu dažādu pienākumu veikšanai noteiktu struktūrvienību vadītāji, pamatojoties uz iestādes cilvēkresursu attīstības politiku. Jauno akadēmiskās karjeras ietvaru plānots pakāpeniski ieviest laikposmā no 2023. gada līdz 2026. gada beigām.

Galvenie avoti

EC, 2022a. *Education and Training Monitor 2022*. Pieejams: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/en/index.html>

EC, 2022b. *Eurydice. National Education Systems*. Pieejams: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems>

OECD, 2022. *Education at a Glance 2022. OECD Indicators*. Pieejams: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance_19991487

Citi avoti

Ambasz, D., Sursock, A., Pekkola, E., Brajkovic, L., Amoroso, J., 2022. *Ceļā uz jaunu akadēmiskās karjeras ietvaru Latvijā. Sasniegt izcilību caur profesionālo attīstību un labu cilvēkresursu pārvaldību.* Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/media/16826/download?attachment>

Batņa, Č., 2023. *Aptauja par pedagogu vakancēm izglītības iestādēs.* Saeimas deputāta Česlava Batņas prezentācija 2023. gada 7. jūnija Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdē. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/webSNbyDate?OpenView&count=1000&restrictToCategory=07.06.2023>

Binder, K. and Macsai, G., 2023. *Progress on the European Commission's 2021-2027 digital education action plan.* Briefing. European Parliamentary Research Service. Pieejams: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/745689/EPRS_BRI\(2023\)745689_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/745689/EPRS_BRI(2023)745689_EN.pdf)

Boeskens, L. and Nusche, D., 2021. *Not enough hours in the day: Policies that shape teachers' use of time.* OECD Education Working Papers No. 245. Pieejams: https://www.oecd-ilibrary.org/education/not-enough-hours-in-the-day_15990b42-en

EC, EACEA, Eurydice, 2021. *Teachers in Europe. Careers, development and well-being.* Eurydice report. Pieejams: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/78fbf243-974f-11eb-b85c-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-198443603>

Education International, 2018. *Germany: Research highlights teachers' excessive working hours.* Pieejams: <https://www.ei-ie.org/index.php/en/item/22325:germany-research-highlights-teachers-excessive-working-hours>

Education International, 2021. *UK: University staff vote on strike action over pension, pay, and working conditions.* Pieejams: <https://www.ei-ie.org/en/item/25603:uk-university-staff-vote-on-strike-action-over-pension-pay-and-working-conditions>

Education International, 2022a. *Israel: Union takes strike action to demand better working conditions to avoid losing more teachers.* Pieejams: <https://www.ei-ie.org/en/item/26584:israel-union-takes-strike-action-to-demand-better-working-conditions-to-avoid-losing-more-teachers>

Education International, 2022b. *Netherlands: Successful fight to close pay gap between primary and secondary teachers.* Pieejams: <https://www.ei-ie.org/en/item/26779:netherlands-successful-fight-to-close-pay-gap-between-primary-and-secondary-teachers>

Eņiņa, Z., 2023. *Krievu skolu gatavība pārejai uz mācībām latviešu valodā – ļoti atšķirīga.* Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/02.05.2023-krievu-skolu-gataviba-parejai-uz-macibam-latviesu-valoda-loti-atiskiriga.a507009/>

Eurostat, 2023a. *Classroom teachers and academic staff by education level, programme orientation, sex and age groups.* Pieejams: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDUC_UOE_PERP01_custom_6241933/default/table?lang=en&page=time:2021

Eurostat, 2023b. *Teachers working part-time - as % of all teachers, by education level.* Pieejams: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDUC_UOE_PERD05_custom_5982763/default/table

Grimm, F., 2020. *The First Teacher as the Elephant in the Room – Forgotten and Hidden Teacher Leadership Perspectives in Swedish Schools.* *Research in Educational Administration & Leadership*, 5(2), pp. 454–483. Pieejams: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1272129.pdf>

Keper, L., 2022. *The unheard impact: technology and the teaching profession.* Pieejams: <https://www.ei-ie.org/en/item/26803:the-unheard-impact-technology-and-the-teaching-profession>

Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrība, 2023. *Vanaga: Valdībai bija 4 mēneši, lai visu veiktu kvalitatīvi un saprātīgā termiņā; tas, kas notiek tagad, klaji pārkāpj labas pārvaldības principus.* Pieejams: https://www.lizda.lv/current_events/vanaga-valdibai-bija-4-menesi-laiks-lai-visu-veiktu-kvalitativi-un-sapratiga-termina-tas-kas-notiek-tagad-klaji-parkapi-labas-parvaldibas-principus/

LETA, 2023. *Pašvaldībām nav pārliecības par pilnīgu pedagogu streika prasību izpildi.* Pieejams: <https://zinas.tv3.lv/latvija/pasvaldibam-nav-parliecibas-par-pilnigu-pedagogu-streika-prasibu-izpildi/>

LR Ekonomikas ministrija, 2023. *Izglītības nozare: darbaspēka pieprasījums, atalgojums, prognozes.* Ekonomikas ministrijas Analītikas dienesta vadītājas Daces Ziles prezentācija 2023. gada 7. jūnija Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdē. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/webSNbyDate?OpenView&count=1000&restrictToCategory=07.06.2023>

LR Izglītības un zinātnes ministrija, 2020. *Kā veidojās skolotāja noslodze, algas likme un darba samaksa pašvaldību vispārīgajās skolās 2019./2020. mācību gadā.* Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/jaunums/ka-veidojas-skolotaja-noslodze-algas-likme-un-darba-samaksa-pasvaldibu-visparizglitajos-skolas-20192020macibu-gada>

LR Izglītības un zinātnes ministrija, 2022a. *Informatīvais ziņojums par pedagogu darba slodzes līdzsvarošanu un likmes paaugstināšanu.* Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/6b8a43ae-3040-403f-af2d-5b6b38c67968

LR Izglītības un zinātnes ministrija, 2022b. *Informatīvais ziņojums "Priekšlikumi pedagogu darba samaksas paaugstināšanai un darba slodžu sabalansēšanai periodam no 2023. gada 1. septembra līdz 2027. gada 1. septembrim".* Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/5e78f8d9-e980-4b46-bba3-335911a28930

LR Saeima, 1995. *Augstskolu likums.* 02.11.1995. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/37967-augstskolu-likums>

LR Saeima, 2001. *Darba likums.* 20.06.2001. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums>

LSM.lv Bērnu satura redakcija un Freidenfelds, D., 2023. *Pētījums: Pedagogi Latvijā jūtas nenovērtēti, demotivēti, gatavi pamest izglītības nozari.* Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vecaki-un-berni/18.05.2023-petijums-pedagogi-latvija-jutas-nenoverteti-demotiveti-gatavi-pamest-izglitibas-nozari.a509144/>

- Ministru kabinets, 2016.** *Pedagogu darba samaksas noteikumi.* Ministru kabineta noteikumi Nr. 445. 05.07.2016. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/283667-pedagogu-darba-samaksas-noteikumi>
- Ministru kabinets, 2018.** *Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem.* Ministru kabineta noteikumi Nr. 716. 21.11.2018. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303371-noteikumi-par-valsts-pirmsskolas-izglitibas-vadlinijam-un-pirmsskolas-izglitibas-programmu-paraugiem>
- Ministru kabinets, 2021.** *Par Izglītības attīstības pamatnostādņem 2021.–2027. gadam.* Ministru kabineta rīkojums Nr. 436. 22.06.2021. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/324332-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnem-20212027-gadam>
- Ministru kabinets, 2023.** *Grozījumi Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumos Nr. 445 "Pedagogu darba samaksas noteikumi".* Ministru kabineta noteikumi Nr. 207. 26.04.2023. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/341697-grozijumi-ministru-kabineta-2016-gada-5-julija-noteikumos-nr-445-pedagogu-darba-samaksas-noteikumi->
- NCEE and OECD, 2022.** *High Performing Systems for Tomorrow. Dialogues about the Future of Education Systems in a Changing World.* Pieejams: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED623574.pdf>
- OECD, 2019a.** *Results from PISA 2018: Finland.* Country Note. Pieejams: https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_FIN.pdf
- OECD, 2019b.** *Working and Learning Together. Rethinking Human Resource Policies for Schools.* Pieejams: https://www.oecd-ilibrary.org/education/working-and-learning-together_b7aaf050-en
- OECD, 2020.** *PISA 2018 Results (Volume V): Effective Policies, Successful Schools.* Pieejams: https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2018-results-volume-v_ca768d40-en
- OECD, 2021a.** *Building fulfilling working conditions, well-being and satisfactory jobs.* In: Teachers Getting the Best out of Their Students: From Primary to Upper Secondary Education. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/5bc5cd4e-en/1/3/6/index.html?itemId=/content/publication/5bc5cd4e-en&csp=90fd30dbbda755dab1d061374ca615b3&itemIGO=oecd&itemContentType=book>
- OECD, 2021b.** *Indicator D2. What is the student-teacher ratio and how big are classes?* In: Education at a Glance 2021: OECD Indicators. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/e2f6a260-en/index.html?itemId=/content/component/e2f6a260-en>
- OECD, 2022c.** *Mending the Education Divide. Getting Strong Teachers to the Schools That Need Them Most.* Pieejams: https://www.oecd-ilibrary.org/education/mending-the-education-divide_92b75874-en
- OECD, 2022d.** *Student-teacher ratio and average class size.* Pieejams: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EAG_PERS_RATIO
- OECD, 2022e.** *Teachers' and school heads' teaching and working time.* Pieejams: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EAG_WT_ORG
- Paronen, P., Lappi, O., 2018.** *Finnish teachers and principals in figures.* Pieejams: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/finnish_teachers_and_principals_in_figures.pdf
- Podolsky, A., Kini, T., Bishop, J., Darling-Hammond, L., 2016.** *Solving the Teacher Shortage. How to Attract and Retain Excellent Educators.* Pieejams: https://learningpolicyinstitute.org/sites/default/files/product-files/Solving_Teacher_Shortage_Attract_Retain_Educators_REPORT.pdf
- Raudonyte, I., 2019.** *Teacher career reforms in Lithuania.* Country note. Pieejams: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370857/PDF/370857eng.pdf.multi>
- Riigikogu, 2010.** *Basic Schools and Upper Secondary Schools Act.* Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/522032022005/consolide/current>
- Riigikogu, 2013.** *Vocational Educational Institutions Act.* Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/517062014003/consolide>
- Saco-S Association, 2023.** *Local collective agreement on teaching and working hours etc. for teachers.* Pieejams: <https://www.saco.fackorg.uu.se/laws-and-agreements/local-agreements/working-hours-agreement-teachers/>
- Skaalvik, E.M. and Skaalvik, S., 2010.** *Teacher self-efficacy and teacher burnout: A study of relations.* *Teaching and Teacher Education*, 26, pp. 1059–1069. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/222821947_Teacher_self-efficacy_and_teacher_burnout_A_study_of_relations_Teaching_and_Teacher_Education_264_1059-1069
- Sorensen, T.B., Grimaldi, E., Gajderowicz, T., Dumay, X., Fontaine, J., Arienzo, A., D'Onofrio, G., Franchi, C., Peruzzo, F., Sebastianelli, P., Serpieri, R., Grotkowska, G., Jakubowski, M., Wrona, S., 2021.** *Rhetoric or game changer: Social dialogue and industrial relations in education midst EU governance and privatisation in Europe.* Pieejams: https://www.csee-etu.org/images/Reports/RP_Privatisation_IR_web.pdf
- Sorensen, T.B., Grimaldi, E., Gajderowicz, T., 2022.** *Commitment to social dialogue in education in the European Union: rhetoric or game-changer?* Pieejams: <https://www.ei-ie.org/en/item/24946:commitment-to-social-dialogue-in-education-in-the-european-union-rhetoric-or-game-changer>
- Stromquist, N.P., 2018.** *The Global Status of Teachers and the Teaching Profession.* Pieejams: <https://www.ei-ie.org/index.php/en/item/25722:the-global-status-of-teachers-and-the-teaching-profession>
- Swedish Teachers' Union [S.a.].** *Working hours.* Pieejams: <https://www.sverigeslarare.se/om-oss/welcome-to-swedish-teachers-union/working-hours/>

Teivainen, A., 2022. *Strike to shutter schools and kindergartens in 10 Finnish cities next week.* Pieejams:

<https://www.helsinkitimes.fi/finland/finland-news/domestic/21448-strike-to-shutter-schools-and-kindergartens-in-10-finnish-cities-next-week.html>

United Nations, 2022. *Thematic Action Track 3: Teachers, teaching and the teaching profession.* Discussion Paper. United Nations

Transforming Education Summit 2022. Pieejams: <https://transformingeducationsummit.sdg4education2030.org/system/files/2022-07/Thematic%20Action%20Track%203%20teachers%20discussion%20paper%20July%202022.pdf>

Wilczek, M. 2021. *Polish teachers to protest over pay, hours and conditions.* Pieejams:

<https://notesfrompoland.com/2021/10/05/polish-teachers-to-protest-over-pay-hours-and-conditions/>

Pārpublicēšanas, citēšanas vai citādas izmantošanas gadījumā atsauce uz apskatu, tā autoru un Latvijas Republikas Saeimu ir obligāta. Nekomerciālos nolūkos apskatu drīkst pārpublicēt vai citādi izmantot bez īpašas saskaņošanas ar Latvijas Republikas Saeimu un apskata autoru.

Latvijas Republikas Saeima un apskata autors nav atbildīgs par ziņojumā iekļautās informācijas tālāku izmantošanu un tās radītajām sekām.

Apskats neatspoguļo Latvijas Republikas Saeimas kā likumdevēja viedokli.

Visas mantiskās tiesības uz apskatu pieder Latvijas Republikas Saeimai.

ISBN 978-9934-598-51-7